İtikâd Parıltıları

İbn Kudâme

mercan KİTAP

İnsanlar!

بـــسم الله الرحمن الرحيـــم

İTİKÂD PARILTILARI

لمعة الإعتقاد

Muvaffakuddîn ʻAbdullah b. Ahmed b. Kudâme

İTİKÂD PARILTILARI

لمعة الإعتقاد

Telif
Muvaffakuddîn 'Abdullah b. Ahmed b. Kudâme
Vefat: H. 620/M. 1223

Tercüme
Mustafa Kemal Koca

Zabt ve Tahkik
Dr. Bekir Topaloğlu

mercan
KİTAP

Bismi'llahi'r-Rahmâni'r-Rahîm

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا، وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللهِ؛ فَلاَ مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضْلِلْ؛ فَلاَ هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلاَ تَمُوتُنَّ إِلاَّ وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ. ﴾

﴿ يَاأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً. ﴾

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلاً سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعْ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزاً عَظِيماً ﴾

أماّ بعد: فَإِنَّ أصدَق الْحَدِيثِ كِتَابُ اللهِ، وأحسنَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ، وَشَرَّ الْأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا وَكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلاَلَةٌ، [وَكُلَّ ضَلاَلَةٍ في النارِ.]

Muhakkak ki bütün hamdler Allah'adır. Dolayısıyla O'na hamd eder, O'ndan yardım ister ve mağfiret talep ederiz. Nefislerimizin ve kötü amellerimizin şerrinden de ona sığınırız.

Allah kime hidayet ederse onu hiç bir kimse saptıramaz. Kimi de sapıttırırsa ona da kimse hidayet veremez. Şahadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur ve şeriksiz olarak birdir. Ve yine de şahadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve Rasûlü'dür.

'Ey iman edenler! Allah'tan nasıl korkulması gerekiyorsa öylece korkun ve Müslümanlar olarak ölmeye çalışın.' (Âl-i 'Imrân 3/102)

'Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan, ondan da eşini vücuda getiren, ikisinden birçok erkeklerle kadınlar üreten Rabbinizden korkun ve günah yapmaktan sakının. Yine kendisine hürmet göstererek birbirinizden, dileklerde bulunduğunuz Allah'tan korkun ve akrabalık bağlarını kesmekten sakının. Şüphesiz ki Allah, üzerinize gözcü bulunuyor.' (Nisâ' 4/1)

'Ey imân edenler Allah'tan korkunuz ve doğru söz söyleyin ki Allah size, işlerinizi düzeltip muvaffakiyet versin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim. Allah'a ve Rasûlüne itaat ederse, o, gerçekten büyük bir kâra kavuşmuştur.' (Ahzâb 33/70-71)

Ve bundan sonra: 'Muhakkak ki sözlerin en doğrusu Allah'ın Kelâmı, yolların en hayırlısı Muhammed ﷺ'in yoludur. İşlerin en kötüsü ise sonradan uydurulanlardır. Sonradan uydurulup dine sokulan her amel bid'at, her bid'at sapıklık ve [her sapıklık da ateştedir.]'[1]

---

[1] **Hutbetu'l-Hâce** ismiyle meşhur olan bu duayı, Cuma hutbelerinde ve diğer konuşmalarında okuyan Rasûlüllâh ﷺ, bizzat sahabelerine öğretmiştir. Bkz. Müslim (867) ve Nesâ'î (3/188).

İBN KUDÂME

'Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme, Ebû Muhammed, Muvaffakuddîn. Filistin'deki Nablus köylerinden Cemail'de doğdu. Dimeşk'de okudu. Bağdat'a gitti sonra tekrar Dımaşk'e döndü. H. 620 M. 1223 senesinde Dımaşk'de vefat etti.

İlimler konusundaki engin ve kesin bilgisiyle birlikte vera (takva) ve zühd sahibiydi. Yine hilm ve teenni sahibiydi. Usûl ve diğer konularda nakilleri çokça takip ederdi. Akide de mezhebi Selefî fıkıhta mezhebi Hanbelî'dir.

İlimle, tedrisle ve te'lifle meşgul oldu. Fıkıh, Fıkıh Usûlü, Akide, Hadis, Lugat ve Ensab ilimleri hususunda birçok kitap yazmıştır. Kitaplarından bazılarının isimleri şöyledir:

1- *el-Mugnî*
2- *el-Kâfî*
3- *Muhtasaru'l-Hidâye fî'l-Fıkh*
4- *Ravdatun Nadır fî Usûli'l-Fıkh*
5- *Zemmu't-Te'vil*
6- *Kitâbu'l-Kader*
7- *Lum'atu'l-İ'tikâd fî'l-Akîde*
8- *Fedâ'ilu's-Sahâbe*
9- *et-Tebyin fî Ensâbi'l-Kuraşiyyin*
10- *el-İstibsar fî Nesebi'l-Ensâr*

NOT:

Metne gerekli olan hadis tahriçlerini, şahısların terceme-i hallerini, baş ve sonda yer alan fihristler eklenmiştir. Fasl başlıkları, incelemeyi kolaylaştırmak ve kitabın okunmasından hasıl olacak faydayı arttırmak için eklenmiştir.

Vallâhu Veliyyu't-Tevfik (Başarı Allah'dandır).

LUM'ATU'L-İ'TİKÂD

قال الشيخ الإمام العلامة موفق الدين عبدالله بن أحمد بن قدامة المقدسي عليه رحمة الله.

Şeyh, İmâm, 'Allâme Muvaffakuddîn 'Abdullah b. Ahmed b. Kudâme el-Makdisî Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun şöyle dedi:

بسم الله الرحمن الرحيم

Bismi'llahi'r-Rahmâni'r-Rahîm

[١] الحَمْدُ للهِ المحمُودِ بِكُلِّ لِسانٍ، المعبودِ في كُلِّ زَمانٍ، الَّذِي لا يَخْلُو مِنْ عِلْمِهِ مَكانٌ، ولا يشغَلُه شانٌ عن شانٍ، جلَّ عَنِ الأشباهِ والأنْدادِ، وتَنَزَّهَ عَنِ الصَّاحِبَةِ والأولادِ، ونَفَذَ حُكمُهُ في جميعِ العبادِ، لا تُمَثِّلُهُ العقولُ بالتفكيرِ، ولا تَتَوَهَّمُهُ القلوبُ بالتصويرِ،

[1] Her dilde övülen, her zamanda ibadet olunan, hiçbir mekânın kendisinden soyutlanamadığı, hiçbir işin onu başka bir işten alıkoyamadığı, benzerlerden ve denklerden yüce olan, hanımının bulunmasından ve zıtlarının olmasından uzak olan, hükmünü tüm kullar, üzerinde icra eden Allah'a hamd olsun. Hiçbir akıl düşünmekle onu tasavvur (hayal) edemez. Hiçbir kalp onu tasvir etmekle vehmedemez, algılayamaz.

﴿...لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ البَصِيرُ.﴾ [الشورى: ١١]

'...Benzeri gibisi hiçbir şey yoktur. O hakkıyla işiten ve görendir.' (Şûrâ 42/11)

لَهُ الأَسْمَاءُ الْحُسْنَى والصفاتُ العُلى.

En güzel isimler, en yüce sıfatlar onundur.

﴿ الرَّحْمَانُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى. لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرَى. وَإِنْ تَجْهَرْ بِالْقَوْلِ فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى. ﴾

'Rahman Arş'a istiva etmiştir. Göklerde, yerde, ikisi arasında ve toprağın altında bulunanların hepsi O'nundur. Sesini (duada) yükseltsen (de yükseltmesen) de (ona göre birdir). Çünkü o gizliyi de gizlinin gizlisini de bilir.' (Tâhâ 20/5-7)

﴿ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴾، وقَهَرَ كلَّ مخلوقٍ عِزَّةً وحُكْمًا، ووسِعَ كلَّ شيءٍ رحمةً وعِلمًا،

'İlmiyle her şeyi kuşatmıştır.' (Talâk 64/12) Kuvvetiyle ve hükmüyle tüm mahlukata galiptir. Rahmetiyle ve ilmiyle her şeyi kuşatmıştır.

﴿ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلاَ يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا. ﴾

'O (Allah), onların önlerindekini de arkalarındakini de bilir onlar ise ilimleriyle onu kuşatamazlar.' (Tâhâ 20/110)

مَوْصوفٌ بما وَصَفَ به نفسَهُ في كتابِهِ العظيمِ، وعلى لسانِ نَبِيِّهِ الكريمِ.

Yüce Allah, yüce kitabında ve kıymetli Nebî'sinin dilinde kendisini vasfettiği sıfatlarla mevsuftur.

[YÜCE ALLAH'IN SIFATLARINA İMÂN]

[٢] وكلُّ ما جاءَ في القرآنِ أو صَحَّ عنِ المصطفى عليه السلامُ منْ صفاتِ الرحمٰنِ وَجَبَ الإيمانُ بِهِ وتَلَقِّيهِ بالتَّسْليمِ والقَبُولِ، وتَرْكُ التَّعَرُّضِ لَهُ بالرَّدِّ والتَّأْويلِ، والتَّشْبيهِ والتَّمْثِيلِ. وما أَشْكَلَ مِنْ ذلك وَجَبَ إثْباتُه لفْظاً، وتَرْكُ التَّعَرُّضِ لِمعْناه، ونرُدُّ عِلْمَه إلى قائله، ونجعلُ عُهْدَتَهُ على ناقِلِه،اتِّباعاً لطريقِ الرَّاسِخِين في العِلْمِ، الَّذين أَثْنَى اللهُ عليْهِم في كتابِهِ المُبين بقوله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى:

Rahman'ın sıfatları hakkında Kur'ân'da gelmiş olan ve Mustafa ﷺ'dan sahih olarak gelmiş her şeye iman etmek, teslim ve kabulle karşılamak red, te'vil ve temsil yoluyla ona karşı koymayı terketmek vaciptir. Bunlardan (bu sıfatlardan) müteşabih olanları lafzen ispat edip zahir manasına karşı koymayı terketmek gerekir. Allah ﷻ'nın apaçık kitabında övdüğü ilimde râsih olanların yoluna uyarak onun (müteşabihatın) manasının hakikatini Allah ﷻ'ya bırakırız. Rivayetlerin sıhhatinin sorumluluğunu ise ravilerine yükleriz:

﴿...وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا...﴾

"...İlimde Râsih olanlar ise şöyle derler: 'Onlara imân ettik hepsi Rabbimizin katındandır'..." (Âl-i 'İmrân 3/7)

وقالَ في ذَمِّ مُبْتَغِي التَّأْوِيلِ لمتشابِهِ تَنْزِيلِهِ:

Allah ﷻ indirdiği müteşabihlerin te'vilini yapmak isteyeni yerici mahiyette şöyle buyurmuştur:

﴿...فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلاَّ اللَّهُ...﴾

'...Kalplerinde sapkınlık olanlara gelince onlar fitne çıkarmak isteyerek, te'vilini isteyerek ondan müteşabihata uyarlar. Onun te'vilini Allahtan başkası bilmez...' (Âl-i 'İmrân 3/7)

فَجَعَلَ ابْتِغَاءَ التَّأْوِيلِ علامَةً عَلَى الزَّيْغِ وقَرَنَهُ بابْتِغَاءِ الفِتْنَةِ في الذَّمِّ، ثم حَجَبَهُمْ عمَّا أَمَّلُوهُ، وقَطَعَ أَطْمَاعَهُمْ عمَّا قَصَدُوهُ، بقوله سبحانه: ﴿...وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلا اللَّهُ...﴾

Allah *Subhânehu* te'vili istemeyi sapkınlığa bir alamet kıldı. Yermek hususunda onunla (yani: te'vilini istemekle), fitne istemeyi birbiriyle ilişkilendirdi. Sonra beklentisi içinde oldukları şeylerden onları menetti: *'...O'nun te'vilini Allah'tan başkası bilmez...'* (Âl-i 'İmrân 3/7) diyerek yöneldikleri şeyler hakkında ki arzularını kursaklarında bıraktı.

[YÜCE ALLAH'IN SIFATLARI HAKKINDA SELEF ALİMLERİNİN SÖZLERİ]

[٣] قَالَ الإمامُ أبو عبدِ اللهِ أحمدُ بنُ محمدِ بنِ حنبلٍ ﷺ في قولِ النَّبي ﷺ: (إنَّ اللهَ ينزِلُ إلى سماءِ الدُّنْيَا)، و(إنَّ اللهَ يُرى في القيامَةِ) وما أشبه هذه الأحاديثَ:

[3] İmâm Ebû 'Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel ﷺ[2] Nebî ﷺ'in: **'Şüphesiz Allah dünya semasına iner'**[3] ve: **'Şüphesiz Allah kıyametde görülecekdir'**[4] sözleri ve benzeri hakkında şöyle demiştir:

---

[2] Ahmed b. Muhammed b. Hanbel, Ebû 'Abdillah'nr. *el-Musned* onun tasnifatındandır. Kur'ân'ın mahluk olduğunu söylemekten çekindiği için Mu'tasım zamanında yirmi sekız ay hapsolundu. H. 220 senesinde serbest bırakıldı. H. 241/M. 855 senesinde vefat etti. Bkz. *el-A'lâm* (1/192).

[3] *Sahîhi Muslim*, (*Salâtu'l-Musafirîn* 169[/no: 578]). Ebû Hureyre ﷺ'dan onun da Nebî ﷺ'den rivayet ettiğine göre:

(يَنْزِلُ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الْأَخِرُ يَقُولُ مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ مَنْ يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ.)

"Yüce ve Tebâreke olan Rabbimiz her gece, gecenin son üçte biri kaldığında dünya semasına iner ve şöyle der: 'Bana dua eden yok mu? Hemen karşılık vereyim. Benden bir şey isteyen yok mu? Hemen ona vereyim. Benden magfiret dileyen yok mu? Hemen onu affedeyim.'"

Bkz. *Sahîhu'l-Buhârî*, (*et-Tehecud*: 14/[no: 1145]); *Sunenu Ebî Dâvud*, (*es-Sunne*, 19) ve İbn Mâce, (*el-İkâme* 191).

[4] *'Ru'yetullâh*: Yüce Allah'ın ahirette görüleceği' konusunda bir çok hadis vardır. En meşhuru [Cerir b. 'Abdullah ﷺ'nun naklettiği] Nebî ﷺ'in şu sözüdür:

(إِنَّكُمْ سَتَرَوْنَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرَوْنَ هَذَا الْقَمَرَ لاَ تُضَامُّونَ فِي رُؤْيَتِهِ...)

'Siz şüphesiz (kıyamet gününde) Rabbinizi şu ayı gördüğünüz gibi göreceksiniz. Onu görme hususunda birbirinizi sıkıştırıp zahmet çekmeyeceksiniz....'

'نؤمِنُ بها ونُصَدِّقُ بها لا كَيْفَ ولا مَعْنَى ولا نَرُدُّ شيئاً منْها، ونَعْلَمُ أنَّ ما جاءَ به الرَّسولُ حقٌّ، ولا نَرُدُّ على رسولِ اللهِ ﷺ، ولا نَصِفُ اللهَ بأكْثَرَ مما وَصَفَ بِهِ نفسَهُ، بِلاَ حَدٍّ ولا غايَةٍ، ﴿...لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ البَصِيرُ.﴾ [الشورى: ١١] ونقولُ كما قالَ، ونَصِفُهُ بما وَصَفَ بِهِ نَفْسَهُ، لا نَتَعَدَّى ذلك، ولا يَبْلُغُهُ وصفُ الواصِفِينَ، نُؤْمِنُ بالقرآنِ كُلِّهِ مُحْكَمِهِ ومُتَشَابِهِهِ، ولا نُزِيلُ عَنْهُ صفةً مِنْ صفاتِه لشَنَاعَةٍ شُنِّعَتْ، ولا نَتَعَدَّى القرآنَ والحديثَ، ولا نَعْلَمُ كيفَ كُنْهُ ذلك إلاَّ بتصديقِ الرَّسولِ ﷺ وتَثْبِيتِ القرآنِ.'

"Bu hadislerin hepsine imân eder ve keyfiyet biçmeksizin ve mana vermeye çalışmaksızın sadece tasdikle yetiniriz. Onlardan hiçbirini reddetmeyiz. Rasûl'ün getirdiklerinin tümünün hak olduğunu biliriz. Allah'ın Rasûlü'ne karşı çıkmayız. Hiçbir sınır ve son tanımaksızın Allah'ın kendi nefsini vasfettiği şekilde onu vasfederiz. *'...Benzeri gibisi hiçbir şey yoktur. O hakkıyla işiten ve görendir'* (Şûrâ 42/11) ve biz de Yüce Allah'ın dediği gibi deriz. Allah'ın kendi nefsini vasfettiği şekilde onu vasfederiz Onu aşmayız. O (aşırı) vasfedicilerin vasfı ona ulaşmaz. (O, onlardan münezzehtir.) Muhkemiyle, müteşâbihiyle

---

[Buhârî, (*Mevâkitu's-Salât* 26/no: 573; *Tefsîr* 50/no: 4851]; *et-Tevhîd* 24[/no: 7434) ve yine bu konuda bkz. Müslim, (*Îmân* 296-300/no: 180-182; *Mesâcid* 211-212/no: 633)].

Kur'ân'ın tümüne imân ederiz. Çirkin görülmüş bir fenalık sebebiyle Yüce Allah'tan onun sıfatlarından hiç birini izâle etmeyiz. Kur'ân ve hadisi tanımamazlık etmez ve onları aşmayız. (Müteşâbihlerin) künhünün (aslının ve özünün) nasıl olduğunu bilmeyiz. Rasûl ﷺ'in tasdikini ve Kur'ân'ın tespitini biliriz."

[٤] قالَ الإمامُ أبو عبدِ اللهِ محمدُ بنُ إدريسَ الشَّافعيُّ ﷺ: "آمَنْتُ بِاللهِ وَبِماَ جاءَ عَنِ اللهِ عَلَى مُرادِ اللهِ، وَآمَنْتُ بِرَسُولِ اللهِ وَبِماَ جاءَ عَنْ رَسُولِ اللهِ عَلَى مُرادِ رَسُولِ اللهِ."

[4] İmâm Ebû 'Abdullâh Muhammed b. İdrîs eş-Şâfi'î ﷺ[5] şöyle dedi: 'Allah'ın muradı üzere Allah'a ve ondan gelene yine Rasûlüllâh ﷺ'in muradı üzere Rasûlüllâh ﷺ'e ve ondan gelene imân ettim.'

[5] Muhammed b. İdrîs b. 'Abbâs b. 'Usmân b. Şâfi'î el-Hâşimî, el-Kuraşî el-Muttalibî, Ebû 'Abdillah. Meşhur Ehl-i Sünnet imamlarından biridir. Fıkıhla ilgili *el-Umm*, fıkıh usulü ile ilgili *er-Risâle*, hadis konusundaki *el-Musned* onun eserlerindendir. H. 204 M. 820 senesinde Mısır'da vefat etmiştir. Bkz. *el-A'lâm* (6/249).

[MÜTEŞABİHLER HUSUSUNDA SELEF'İN VE HALEF İMÂMLARININ YOLU]

[٥] وعلى هٰذا دَرَجَ السَّلَفُ وأَئِمَّةُ الخَلَفِ ﷺ، كُلُّهُمْ مُتَّفِقُونَ على الإقْرارِ، والإمْرارِ والإثْباتِ لما وَرَدَ مِن الصِّفاتِ في كتابِ اللَّهِ وسُنَّةِ رسولِهِ، مِنْ غَيْرِ تَعَرُّضٍ لتأْوِيلِهِ.

[5] *Selef*'in ve halef imamlarının ﷺ yolu bunun üzerinedir. *Selef*'in ve halef imamlarının tümü Allah'ın Kitâbı'nda ve Rasûlü'nün Sünneti'nde gelmiş olan sıfatları hiçbir tevile girişmeksizin ikrar, kabul ve ispat etmek gerektiği üzerinde ittifak etmişlerdir.

[SÜNNET'E TEŞVİK ve BİD'ATTAN SAKINDIRMAK]

[٦] وَقَدْ أُمِرْنَا بالاقْتِفَاءِ لآثارِهِمْ والاهتداءِ بمنارِهِم، وحُذِّرْنا المُحْدَثاتِ، وأُخْبِرْنا أنَّها مِنَ الضَّلالاتِ، فقالَ النبيُّ ﷺ:

[6] Onların eserlerini uymakla ve nurlu yollarında ilerlemekle emir olunmuşuzdur. *Muhdesât*'tan: (sonradan ihdas edilen şeylerden) sakındırıldık. Onların sapık şeylerden olduğu bize haber verilmiştir. Bu yüzden Nebî ﷺ şöyle buyurdu:

(عَلَيْكُم بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاء الرَّاشِدِينَ المَهْدِيِّينَ مِنْ بَعْدِي، عَضّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ، وَإِيّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الأُمُورِ، فَإِنَّ كُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ، وَكلَّ بِدْعَةٍ ضَلالَةٌ.)

'Size benden sonra sünnetime ve hidayete erdirilmiş Raşid Halifelerin sünnetine sarılmanızı öneririm. Azı dişleriyle onlara yapışın. İşlerin sonradan ihdas edilenlerinden sakının. Sonradan ihdas edilen herşey bid'attir. Her bid'at ise sapıklıktır.'[6]

[٧] وقالَ عبدُ اللهِ بنُ مسعودٍ ﷺ: (اتَّبِعُوا ولا تَبْتَدِعُوا فَقَدْ كُفِيتُمْ.)

[7] Ve 'Abdullah b. Mes'ûd ﷺ[7] şöyle dedi: 'İttiba edip tabi olun bid'atçi olmayın bununla başka şeylere muhtaç olmazsınız.'[8]

---

[6] Ahmed, *Musned* (4/126); Ebû Dâvud, *Sunen* (*es-Sunne* 5[/no: 4607]); [Tirmizî (no: 2676 -**hasen-sahih** demiştir] ve İbn Mâce, (*el-Mukaddime* 6[/no: 42-43). Elbânî hadis için **sahih** demiştir.]

[7] 'Abdullah b. Mes'ûd b. Gafil b. Habîb el-Huzelî, Ebû 'Abdirrahmân ﷺ: Sahâbedir. Sahâbelerin faziletçe, akılca ve Rasûlüllâh ﷺ'e yakınlık açısından en ileri gelenlerindendir. Islâm'a ilk girenlerdendir. H. 32 M. 653 senesinde Medine'de vefat etmiştir. Bkz. *el-A'lâm* (4/280).

[8] [-Dârimî (211); Taberânî, *el-Kebîr* (8870); Beyhakî, *el-Medhal* (204); İbn Vaddâh, *el-Bid'a* (sy. 10). Hepsi el-A'meş, Habîb b. Ebî Sâbit'ten o da Ebû 'Abdurrahmân es-Sulemî'den, o da İbn Mes'ûd ﷺ'dan tarikiyle rivayet etmişlerdir. Heysemî, *el-Mecma'* (1/181)'de: 'Ricali *es-Sahîh*'in ricalidir' demiştir. Fakat isnadında el-A'meş ve Habîb b. Ebî Sâbit'in *'an'ane*si vardır ve ikiside müdellistir.

-Ebû Hayseme, *el-İlm* (54); el-'Alâ', Hammâd'dan o da İbrahîm en-Nec'î'den, o da İbn Mes'ûd ﷺ'dan tarikiyle rivayet etmiştir. Elbânî rivayeti **sahih**lemiştir.

-İbn Vaddâh, *el-Bid'a* (sy. 11) Ebî Hilâl 'den, o da Katâde'den, o da İbn Mes'ûd ﷺ'dan tarikiyle rivayet etmiştir.]

[٨] وَقَالَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ ﷺ كَلَامًا معناهُ: (قِفْ حيثُ وَقَفَ القومُ، فَإِنَّهُم عَنْ عِلْمٍ وَقَفُوا، وببَصَرٍ نافِذٍ كَفُّوا، وَلَهُمْ عَلَى كَشْفِها كانوا أَقْوَى، وبالفَضْل لوْ كانَ فيها أَحْرَى، فَلَئِنْ قُلْتُمْ: حَدَثَ بَعْدَهُم. فَمَا أَحْدَثَهُ إلا مَنْ خَالَفَ هَدْيَهُمْ، وَرَغِبَ عَنْ سُنَّتِهِمْ، ولقَدْ وَصَفُوا مِنْهُ ما يَشْفِي، وتَكَلَّمُوا مِنْه بما يَكْفِي، فَما فَوْقَهُم مُحَسِّرٌ، وما دونهم مُقَصِّرٌ، لَقَدْ قَصَّرَ عَنْهُم قَوْمٌ فَجَفَوْا، وَتَجاوَزَهُمْ آخَرُون فَغَلَوْا، وإِنَّهُمْ فِيما بَيْنَ ذَلِكَ لَعَلَى هُدًى مستقيمٍ.)

[8] Ve 'Umer İbn 'Abdil'azîz ﷺ[9] şu manada bir söz söylemiştir: "Sahâbe ve *tabi'în*in büyüklerinin durdukları yerde sen de dur. Çünkü onlar ilimlerinden dolayı durmuşlardır. Keskin görüşleri sebebiyle yetinmişlerdir. Onların manalarını keşfetme hususunda onlar daha kuvvetliydiler. Fazilet hususunda -eğer tabi müteşabih ayetlerin te'vilinde bir fazilet varsa- daha dikkatliydiler. Eğer: 'O, onlardan sonra ortaya çıkmıştır' derseniz. Deriz ki: 'Onların kılavuzluklarına karşı çıkandan ve onların sünnetine yüz çevirenden başkası onu ihdas etmez. Onlar (sahâbe ve *tabi'în* ileri gelenleri) ondan kalplere şifa vereni vasfettiler, anlattılar. Yetecek kadarını konuştular. Onların üzerine

[9] 'Umer b. 'Abdil'azîz b. Mervân b. el-Hâkem el-Emevî el-Kuraşî, Ebû Hafs ﷺ: Şam'da ki Emevî devletinin meliklerinden biridir. O salih bir halife ve adil bir melik idi. Belki bu yüzden onu Raşid Halifeler'e benzeterek ona Raşid Halifeler'in beşincisidir denilmiştir. H. 101 M. 720 senesinde vefat etmiştir. Bkz. *el-A'lâm* (5/209).

çıkan şey keder ve pişmanlığa düşürür. Onların altında kalan şey ise yetersiz ve eksik kılar. Onlardan geride kalanlar haktan uzak kalmış olanlardır. Bu ikisi arasında bir yer tutmaya çalışanlar dosdoğru bir hidayet üzere olanlardır.'"[10]

[٩] وقالَ الإمامُ أبو عمْرٍو الأوزاعيُّ ﷺ: (عليْكَ بآثارِ مَنْ سَلَفَ وإنْ رَفَضَكَ النّاسُ، وإيّاك وآراءَ الرِّجالِ وإنْ زَخْرَفُوهُ لَكَ بالقوْلِ.)

[9] İmâm Ebû 'Amr el-Evzâ'î ﷺ[11] şöyle dedi: 'İnsanlar seni terk etse de reddetse de senin *Selefî Sâlihîn*'in eserlerine tutunman gerekir. Onlar sözleriyle senin için süsleseler de bir takım adamların görüşlerinden sakınmanı tavsiye ederim.'[12]

[١٠] وَقالَ مُحَمَّدُ بنُ عبدِ الرَّحْمَنِ الآذرِيُّ لرَجُلٍ تكَلَّمَ ببدْعَةٍ وَدَعَا النَاسَ إليها: هَلْ عَلِمَهَا رسولُ اللَّهِ ﷺ وأبو بكْرٍ وعمرُ وعثمانُ وعليٌّ أوْ لَم يعلَموها؟ قال: لَم يعلَموها، قال: فَشَيْءٌ لَم يعلَمْه هؤلاء أَعلِمْتَهُ أنتَ؟ قال الرَّجلُ: فإنّي أقولُ: قدْ علِمُوها،

---

[10] İbn Ebî Ya'lâ, *Tabakâtu'l Hanâbile* (1/70); [İbn Kudâme, *el-Burhân fî Beyâni'l-Kur'ân* (sy. 88-89); Hâfız İbn Cevzî, *Menâkıbu'l-'Umer İbn 'Abdil'aziz* (sy. 83-84) ve İbn Receb, *Fadlu 'Ilmi's-Selef* (sy. 36).]

[11] 'Abdurrahmân b. 'Amr b. Muhammed el-Evzâ'î, Ebû 'Amr ﷺ; Fıkıh ve zühdde Şam diyarının imamıdır. Kadılık kendisine teklif edildi, o ise kadılıktan imtina etti. Fıkıh hususundaki *Kitâbu's-Sunen* onundur. *el-Mesâ'il* de onun eseridir. H. 157 M. 774 senesinde Beyrut'ta vefat etti. Bkz. *el-A'lâm* (4/94).

[12] İbn Ebî Ya'lâ, *Tabakâtu'l Hanâbile* (1/236).

قال: أَفَوَسِعَهُمْ أنْ لا يتَكَلَّمُوا به ولا يدْعُوا الناسَ إليه، أمْ لَم يَسَعْهُمْ؟ قال: بلى وَسِعهُمْ، قال: فَشَيْءٌ وَسِعَ رسولَ اللهِ ﷺ وخلفاءَه، لا يَسَعُكَ أنتَ؟ فانْقَطَعَ الرَّجلُ، فقال الخليفةُ، وكان حاضِراً: لا وَسَّعَ اللهُ على مَنْ لَم يَسَعْهُ ما وَسِعَهُمْ.

[10] Muhammed b. 'Abdirrahmân el-Âzerî ﷺ bir bid'ati konuşan ve insanları o bid'at'a çağıran bir adama şöyle dedi: 'O dediğin şeyi Rasûlüllâh ﷺ, Ebû Bekir, 'Umer, 'Usmân ve 'Alî biliyorlar mıydı yoksa bilmiyorlar mıydı?' Adam: 'Bilmiyorlardı' dedi. O da: 'Onların bilmedikleri bir şeyi sen bildin öyle mi?' dedi. Adam: 'Ben derim ki onlar onu bilmişlerdir' dedi. O da: 'O konuda konuşmamak insanları ona davet etmemek onlara caiz miydi yoksa değil miydi?' Adam: 'Bilakis onlara caizdi.' O: 'Rasûlüllâh ﷺ ve halifelerine susmak caiz de sana caiz değil mi?' Adam tıkandı. Orada hazır bulunan halife şöyle dedi: 'Allah, *Selef*'in cevaz verdiği bir şeye cevaz vermeyene imkan vermesin.'[13]

[١١] وهكذا مَنْ لَم يَسَعْهُ ما وَسِعَ رسولَ اللهِ ﷺ وأصحابَه والتَّابعين لَهُم بإحسانٍ، والأئمةَ مِنْ بَعْدِهِمْ، والرّاسِخين في

[13] Bu kıssanın ravisi Muhammed b. 'Abdirrahmân el-Âzerî'nin terceme-i hâlini bulamadım. Ancak el-Mes'ûdî bu rivayete benzer bir kıssayı *Murucu'z-Zeheb* isimli kitabında el-Muhtedibillâh'ın hilafetinin sonunda (4/191-192) zikretmiştir. [el-Hatîb, *Târîhu Bagdâd* (10/75); İbnu'l-Cevzî, *Menâkıbu İmâm Ahmed* (sy. 431: 436); İbn Kudâme, *et-Tevvâbîn* (194); Zehebî, *Siyeru A'lâmu'n-Nubelâ* (11/313); Âcurrî, *eş-Şeri'a* (91: 95); İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (10/335)]

العِلْم، مِنْ تِلاوَةِ آيات الصِّفاتِ وقِراءَةِ أخْبارِها، وإمْرارِها كما جاءَت، فلا وَسَّعَ اللهُ عليه.

[11] Rasûlüllâh ﷺ'in ashâbının, onlara iyilikle uyanların, onlardan (*tabi'în*den) sonraki imamların ve ilimde rusûh (yüksek derece) sahibi olanların sıfatlarla ilgili ayetlerin okunmasına, haberlerinin kıraat edilmesine ve geldiği şekilde kabul edilmesine vermiş oldukları cevazı kabul etmeyen kişiye Allah imkan vermesin.

[SIFATLAR KONUSUNDA VÂRİD OLMUŞ AYET VE HADİSLER]

[١٢] فمِمَّا جاءَ مِنْ آياتِ الصِّفاتِ قولُ اللهِ ﷻ: ﴿ وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ.﴾ [الرحمن: ٢٧]،

[12] Allah ﷻ'nin sıfatlarla ilgili gelmiş olan ayetlerinden bazıları şunlardır: *'Rabbinin vechi (yüzü) bâki kalır.'* (Rahmân 27)

وقولُه ﷻ: ﴿ بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ.﴾ [المائدة: ٦٤]،

Yine Allah ﷻ'nın şu sözleri: *'Bilakis O'nun elleri zengindir, açıktır, geniştir.'* (Mâ'ide 64)

وقولُهُ تعالىٰ إخْبارًا عنْ عيسى عليه السلامُ أنَّه قال: ﴿ تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ.﴾ [المائدة: ١١٦]،

Yine Allah ﷻ'nın, 'Îsâ عليه السلام'ın dilinden haber verdiği şu sözleri: *'Sen benim nefsimde olanı bilirsin ben senin nefsindekini bilmem.'* (Mâ'ide 116)

وقولُه سُبْحَانَهُ: ﴿ وَجَآءَ رَبُّكَ.﴾ [الفجر: ٢٢]،

Yine Allah ﷻ'nın şu sözleri: *'Rabbin geldi.'* (Fecr 22)

وقولُه تعالىٰ: ﴿ هَلْ يَنظُرُونَ إِلاَّ أَن يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ.﴾ [البقرة: ٢١٠]،

Yine Allah ﷻ'nın şu sözleri: *'Onlar illede Allah'ın gelmesini mi bekliyorlar.'* (Bakara 210)

وقولُه: ﴿ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ. ﴾ [المائدة: ١١٩]،

Yine Allah ﷻ'nın şu sözleri: *'Allah onlardan razı oldu onlar da Allah'tan razı oldular.'* (Mâ'ide 119)

وقولُه تعالىٰ: ﴿ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ. ﴾ [المائدة: ٥٤]،

Yine Allah ﷻ'nın şu sözleri: *'Allah onları sever onlar da Allah'ı severler.'* (Mâ'ide 54)

وقولُه تعالىٰ في الكفّارِ: ﴿ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ. ﴾ [الفتح: ٦]،

Yine Allah ﷻ'nın kâfirler hakkındaki şu sözleri: *'Allah onlara gazab etmiştir.'* (Feth 6)

وقولُه تعالىٰ: ﴿ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ. ﴾ [محمد: ٢٨]،

Yine Allah ﷻ'nın şu sözleri: *'Allah'ı kızdıran şeye uydular.'* (Muhammed 28)

وقولُه تعالىٰ: ﴿ كَرِهَ اللَّهُ انْبِعَاثَهُمْ. ﴾ [التوبة: ٤٦]

Yine Allah ﷻ'nın şu sözleri: *'Allah onların hızlı gitmelerini kerih gördü (hoş görmedi.)'* (Tevbe 46)

[SIFATLARA DAİR BAZI HADİSLER]

[١٣] ومِنَ السُّنَّةِ قَوْلُ النّبيِّ ﷺ: (يَنزِلُ ربُّنا تبارك وتعالى كلّ ليلةٍ إلى سماءِ الدّنيا.)،

[13] Nebî ﷺ'in (sıfatlarla ilgili gelmiş olan) sözlü Sünneti'nden bazıları şunlardır: **'Yüce ve Tebâreke olan Rabbimiz her gece dünya göğüne iner.'**[14]

وقولُه: (يَعْجَبُ رَبُّكَ مِنَ الشَّابِّ لَيْسَتْ لَهُ صَبْوَةٌ.)،

Yine Nebî ﷺ'in şu sözü: **'Rabbin eğlenceye meyli olmayan gence şaşırır.'**[15]

وقولُه: (يَضحَكُ اللَّهُ إلى رجُلَين قَتَلَ أحدُهما الآخرَ ثم يَدخُلانِ الجنّة.)

Yine Nebî ﷺ'in şu sözü: **'Allah biri diğerini öldürüp her ikisi de Cennet'e giren iki adama güler.'**[16]

[١٤] فهذا وما أشْبَهَهُ مِمّا صَحَّ سَنَدُهُ، وعُدِّلَت رُواتُه، نُؤْمِنُ بِهِ، ولا نَـرُدُّهُ، ولا نَجْحَـدُهُ، ولا نَتَأَوَّلُـهُ بِتَأْوِيـلٍ يُخـالِفُ ظـاهِرَه، ولا

---

[14] Ebû Hureyre ﷺ'dan; Buhari, (*Tehecçud* 14[/no: 1145); Müslim (no: 758)] ve Ebû Dâvud (*es-Sunne* 19).

[15] 'Ukbe b. 'Âmir ﷺ'dan; Ahmed, *Musned* (4/151); [İbn Ebî 'Âsım, *es-Sunne* (581); Ebû Ya'lâ (1479); Taberânî, *el-Kebîr* (17/309); Kuda'î, *Musnedu'ş-Şihâb* (576); Temmâm, *Fevâ'id* (1287); Beyhakî, *el-Esmâ' ve's-Sıfât* (sy. 600); Elbânî, *es-Sahîha* (2843)]

[16] Buhârî, (*Cihâd* 28[/no: 2826]); Müslim, (*İmâre* 128-129[/no: 1890]).

نُشَبِّهُهُ بصفاتِ المخلوقين، ولا بِسِماتِ المُحْدَثِينَ، ونعلَمُ أنَّ اللَّهَ ﷻ لا شبيهَ لَهُ، ولا نظيرَ:

[14] Bu ve buna benzeyen senedi sahih ve ravileri âdil olan hadislere inanırız, reddetmeyiz, inkâr etmeyiz, zahirine muhalif olan te'ville te'vil etmeyiz, O'nu mahlukatın sıfatlarına benzetmeyiz, sonradan olma şeylerin alametlerine de benzetmeyiz. Allah ﷻ'nın hiçbir benzeri ve ortağı olmadığını biliriz.

﴿ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ البَصِيرُ. ﴾ [الشورى: ١١]،

'O'nun benzeri gibisi yoktur. O herşeyi hakkıyla işitip görendir.' (Şûrâ 11)

وكلُّ ما تخيّل في الذِّهْنِ أوْ خَطَرَ بالبَالِ، فإنَّ اللَّهَ تعالى بخلافِه.

Şüphesiz Allah ﷻ zihinde canlandırılan ve akla gelen herşeyin aksidir.

[١٥] ومِنْ ذَلكَ قولُه تعالىٰ: ﴿ الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى. ﴾ [طه: ٥]

[15] Yüce Allah'ın şu sözüde bunlardandır: *'Rahmân arşa istiva etti.'* (Taha 5)

وقولُه تعالىٰ: ﴿ ءَأَمِنتُم مَّن فِي السَّمَاءِ. ﴾ [الملك ١٦]،

Yine Yüce Allah'ın şu sözüde bunlardandır: *'Gökte-kinden emin mi oldunuz.'* (Mulk 16)

وقولُ النبيِّ ﷺ: ‹ رَبُّنَا اللهُ الَّذِي في السَّماءِ تَقَدَّسَ اسْمُكَ.›

Yine Nebî ﷺ'in şu sözleri bunlardandır: **'Gökteki Rabbimiz olan Allah'ım ismin mukaddestir.'**[17]

وقال للجاريَة: ‹ أَيْنَ اللهُ؟›، قالتْ: ‹ في السَّماءِ.› قال: ‹ أَعْتِقْهَا فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ.› رواه مالكُ بنُ أنَسٍ ومسلمٌ وغيرُهما مِنَ الأئمة.

Rasûlüllâh ﷺ cariyeye şöyle dedi: **'Allah nerede?'** Cariye: 'Göktedir' dedi. Rasûlüllâh ﷺ ise: **'O'nu azad et! Zira O, bir müminedir'** dedi.

Bu rivayeti Mâlik b. Enes, Müslim ve bu ikisi dışındaki imâmlar rivayet etmiştir.[18]

---

[17] Ebû Dâvud, (*Tıb* 19[/no: 3892); Nesâ'î, *'Amelu'l-Yevm ve'l-Leyl* (1037); Hâkim (1/344); Beyhakî, *el-Esmâ' ve's-Sıfât* (sy. 423); Dârimî, *er-Reddu 'alâ'l-Cehmiyye* (70); İbn Kudâme, *el-'Ulûv* (18) Ziyâde b. Muhammed, Muhammed b. Ka'b el-Kurzâ'î'den o da Fudâle b. 'Ubeyd'den, o da Ebû Derdâ' ﷺ'dan rivayet etmiştir. Yine Ahmed (6/2-21) Ebî Bekr Ebî Meryem, el-Eşyâh'dan, o da Fudâle b. 'Ubeyd ﷺ'dan diye rivayet etmiştir.
İbn Teymiyye, *el-'Akîdetu'l-Vâsitiyye* hasenlemiştir. Elbânî rivayete zayıf demiştir.]

[18] Mu'aviye b. Hakem es-Sulemî ﷺ'dan rivayet edildiğine göre o şöyle dedi:
(كَانَتْ لِى جَارِيَةٌ تَرْعَى غَنَماً لِى قِبَلَ أُحُدٍ وَالْجَوَّانِيَّةَ. فَاطَّلَعْتُ ذَاتَ يَوْمٍ فَإِذَا الذِّيبُ قَدْ ذَهَبَ بِشَاةٍ مِنْ غَنَمِهَا وَأَنَا رَجُلٌ مِنْ بَنِى آدَمَ آسَفُ كَمَا يَأْسَفُونَ لَكِنِّى صَكَكْتُهَا صَكَّةً فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَعَظَّمَ ذَلِكَ عَلَىَّ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ أَفَلاَ أُعْتِقُهَا؟ قَالَ «ائْتِنِى بِهَا.» فَأَتَيْتُهُ بِهَا. فَقَالَ لَهَا «أَيْنَ اللهُ؟» قَالَتْ: فِى السَّمَاءِ. قَالَ: «مَنْ أَنَا؟» قَالَتْ: أَنْتَ رَسُولُ اللهِ. قَالَ: «أَعْتِقْهَا فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ.»)

"Uhud ve Cevvaniye taraflarında koyunlarımı güden bir câriyem vardı. Birgün teftiş ettim. Birde ne göreyim kurt koyunlardan birini kapıp götürmüş. Ben de Adem oğullarından bir adamım. Diğer adamların üzüldüğü gibi ben de üzülürüm. Fakat ben bir vuruş vurdum. Rasûlüllâh ﷺ'in yanına gittim. Bu olayı aleyhimde o kadar çok büyüttü ki: 'Ey Allah'ın Rasûlü! Onu azad edeyim mi?' dedim

[١٦] وقالَ النبيُّ ﷺ لِحُصَيْنٍ: ‹ كَمْ إلهًا تَعْبُدُ؟› قال: سبْعةً: سِتَّةً في الأرضِ وواحِدًا في السَّماءِ، قالَ: ‹ مَنْ لِرَغْبَتِكَ وَرَهْبَتِكَ؟›، قالَ: الّذي في السَّماء، قالَ: ‹ فَاتْرُكِ السِّتَّةَ وَاعْبُدِ الذِي في السَّماءِ وَأَنَا أُعَلِّمُكَ دَعْوَتَيْن›، فَأَسْلَمَ وَعَلَّمَهُ النَّبيُّ ﷺ أَنْ يَقُولَ: ‹ اللَّهُمَّ أَلْهِمْنِي رُشْدِي وَقِنِي شَرَّ نَفْسِي.›

[16] "Nebî ﷺ, Husayn'a[19] şöyle dedi: **'Kaç ilaha ibadet ediyorsun?'** Husayn: 'Yedi, altısı yerde biri gökte' dedi. Nebî ﷺ ise: **'İstekte bulunduğun ve korku duyduğun hangisi?'** diye sordu. Husayn: 'Gökte olan' dedi. Rasûlüllâh ﷺ: **'O halde diğer altısını bırak gökte olana ibadet et! Sana iki dua öğreteyim. Müslüman ol!'** dedi. Nebî ﷺ ona şöyle demesini öğretti: **'Ey Allahım! Bana doğru yolumu ilham et ve beni nefsimin şerrinden koru.'"**[20]

O da: **'Onu bana getir.'** dedi. Cariye'yi Rasûlüllâh ﷺ'in yanına götürdüm. Ona: **'Allah nerede?'** diye sordu. Câriye: 'Gökte' dedi. Tekrar: **'Ben kimim?'** diye sordu. Cariye: 'Sen Allah'ın Rasûlü'sün' cevabını verdi. Bunun üzerine Rasûlüllâh ﷺ: **'O'nu azad et! Zira O, bir müminedir'** diye emir buyurdu."
Müslim, (*Mesâcid* 33[/no: 537]); İmâm Mâlik, *Muvatta'* (*Itk ve'l Velâ* 6). [Ebû Dâvud, (930); Buhârî, *Cüz*'ünde (64); Nesâ'î, (3/15); Ahmed, (5/447); Beyhakî, (7/387); İbn Huzeyme, *Tevhîd*'de (121); Ebû Sa'îd ed-Darimî, *Reddi 'ale'l-Cehmîyyeti*'de (271); İbn Ebî Şeybe, *İmân*'da (84); İbn Ebî 'Âsım, *Sunen*'de (489); Beyhakî, *el-Esmâ*'da (422) ve Ebû Hanife, *Musned*'inde (3) rivayet etmişlerdir.]

[19] Husayn b. 'Ubeyd b. Halef el-Huzâ'î, 'İmrân'ın babası. Müslüman olup olmadığı hakkında ihtilaf edilmiştir. İmâm Ahmed ve Nesâ'î onun Nebî ﷺ'e gelişini ve onunla konuşmasını 'İmrân b. Husayn'dan metinde olduğu şekilde rivayet etmişlerdir. Bkz. *el-İsâbe* (1/336 [1/377] Terceme-i Hal no: 1735); Ahmed, *Musned* (4/444).

[20] Buhârî, *Halku Ef'âli'l-İbâd* (sy. 134); Ahmed (4/444). Yine onu Beyhakî, *el-Esmâ' ve's-Sıfât* (sy. 423-424)'te rivayet etti. Yine bkz. Subkî'nin *es-Seyfu's-Sakîl* (sy.

[١٧] وَفيمَا نُقِلَ مِنْ عَلاماتِ النبيِّ ﷺ وَأصحابِهِ في الكُتُبِ المتقدِّمةِ ‹ أنَّهم يَسْجُدون بالأرْضِ، ويَزْعُمون أنَّ إلهَهُمْ في السَّماءِ.›

[17] Önceki kitaplarda Nebî ﷺ ve ashabının alametlerinden nakledilenler içinde: 'Onlar yeryüzünde secde ederler ve ilahlarının gökte olduğunu iddia ederler' cümlesi de vardır.

[١٨] وَرَوَى أبو داودَ في سُننه أنَّ النبيَّ ﷺ قالَ: (إنَّ مَا بَيْنَ سمَاءٍ إلَى سَمَاءٍ مَسِيرَةَ كذَا وَكذَا -وذَكَرَ الخَبَرَ إلى قَوْلِهِ:- وَفَوْقَ ذَلِكَ العَرْشُ وَاللَّه سُبْحَانَهُ فَوْقَ ذَلِكَ.)

[18] Ebu Dâvud, *Sunen*'inde Nebî ﷺ'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "'**Bir gökle diğer gök arasındaki mesafe şu kadar şu kadardır.** -Sonra konuşmasını devam ettirdi-: **Onun üzerinde arş vardır, onun üzerinde de Allah *Subhânehu* bulunur**' sözüne kadar haberi zikretti."[21]

[١٩] فَهَذَا وَمَا أشْبَهَهُ مِمَّا أَجْمَعَ السَّلَفُ ﷺ على نَقْلِهِ وقَبُولِهِ ولم يَتَعَرَّضُوا لِرَدِّهِ ولا تَأْوِيلِهِ ولا تَشْبِيهِهِ ولا تَمْثِيلِهِ.

123); [İbn Kudâme, *el-Uluv* (19); Zehebî, *el-Uluv* (23-24); İbn Huzeyme, *Tevhîd* (120-121) Tirmizî, *Sunen* (*De'avât* 70/no: 3483)'te rivayet etmiş ve hasen-garib demiştir. Elbânî hadis için zayıf demiştir.]

[21] Ebû Dâvud, (*es-Sunne* 18[/no: 4723]); İbn Mâce, (*Mukaddime* 13[/no: 193]); [Tirmzî (no: 3298). Elbânî zayıf demiştir.]

[19] Bu ve buna benzer rivayetler naklinde ve kabulünde *Selef* ﷺ'un icma ettiği hususlardandır. *Selefî Sâlihîn* bu gibi rivayetleri redde, te'vile, teşbihe ve temsile girişmemişlerdir.

[٢٠] سُئِلَ الإمامُ مالك بنُ أنسٍ ﷺ فَقِيلَ: يا أبَا عبدِ اللهِ: ﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى.﴾ [طه: ٥] كيْف استوى؟ فقال: الاسْتِواءُ غيْرُ مجهولٍ، والكيْفُ غيْرُ معْقولٍ، والإيمانُ به واجبٌ والسُّؤالُ عنْه بدعةٌ، ثُمّ أَمَرَ بالرَّجُلِ فأُخْرِجَ.

[20] Mâlik b. Enes ﷺ'ya[22] soruldu, denildi ki: "'Ey Ebâ 'Abdillah! *Rahman arşa istivâ etti.* (Taha 2) Nasıl istiva etti? İmam Malik şöyle cevap verdi: 'İstiva bilinmez değildir, keyfiyeti akledilemez, ona inanmak vaciptir, onun hakkında sual sormak bid'attir.' Sonra adama emretti, çıkarıldı."[23]

---

[22] Mâlik b. Enes b. Mâlik el-Esbehî el-Hamidî, Ebû 'Abdillah ﷺ: *el-Muvatta'*, *el-Va'z* hususunda Risâle, *Mesâ'il* hakkında bir kitap, Kaderiyye'ye reddiye hakkında bir risale ve bunlar dışındaki diğer bazı eserler onundur. Medine'de H. 179 M. 795 senesinde vefat etti. Bkz. *el-A'lâm* (6/128)

[23] İbn Kudâme, *Zemmu't-Te'vil* (sy. 26); [*el-'Uluv* (104); Zehebî, *el-'Uluv* (141-142); Ebû Nuaym, *el-Hilye* (6/325-326); İsmail b. Abdurrahmân es-Sâbunî, *Akîdetu's-Selef*de (18 [24-26]); Ebû Sa'id ed-Darimî, *er-Reddu 'ale'l-Cehmiyye*'de (280 [55]); Lâlekâ'î, *Şerhu Usûli İ'tikâd* (664) ve Beyhakî, *el-Esmâ'*da (430 [408]) rivayet etmişlerdir.]

[A-) ALLAH'IN KELAM SIFATI]

[٢١] ومِنْ صِفات الله تعالى أنَّه مُتَكَلِّمٌ بكلامٍ قَديمٍ، يُسْمِعُهُ مَنْ شَاءَ مِنْ خَلْقِهِ. سَمِعَهُ مُوسى عليه السلام مِنْهُ مِنْ غيرِ وَاسِطَةٍ، وسَمِعَهُ جِبْريلُ عليه السلام، وَمَنْ أَذِنَ لَهُ مِنْ ملائكتِهِ، وَرُسُلِهِ.

[21] Yaratıklarından dilediğinin işittiği kadim bir kelamla konuşur olmak Yüce Allah'ın sıfatlarındandır. Vasıtasız bir şekilde Allah'ın kelamını Mûsâ عليه السلام da işitmiştir. Yine Cibrîl عليه السلام, melekler ve Rasûllerden kendisine izin verilenler Allah'ın kelamını işitmiştir.

[٢٢] وأنَّه سُبْحَانَه يُكَلِّمُ المؤمنين في الآخِرَةِ، ويُكلِّمُونَهُ، ويَأْذَنُ لهم فَيَزُورُونَهُ، قال اللَّهُ تعالىٰ: ﴿ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا.﴾ [النساء: ١٦٤]،

[22] Şurası şüphesizdir ki ahirette Allah *Subhânehu*, mü'minlerle, müminler de Allah'la konuşacaklardır. Allah onlara izin verecek onlar da Allah'ı ziyaret edeceklerdir.[24] Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *'Allah, Mûsâ ile konuştu.'* (Nisâ' 164)

وقال سبْحانه: ﴿ يَا مُوسَى إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتِي وَبِكَلَامِي.﴾ [الأعراف: ١٤٤]،

---

[24] Örnek olarak bkz: Müslim, (*Îmân* 299-302; *Cenne* 9) ve Tirmizî, (*Sıfâtu'l Cenne* 18-20).

Yine Allah *Subhânehu* şöyle buyurdu: *'Ey Mûsâ! Seni insanlar üzerine risaletimle ve kelamımla seçkin kıldım.'* (A'râf 144)

وقال سبحانه: ﴿ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ.﴾ [البقرة: ٢٥٣]،

Yine Allah *Subhânehu* şöyle buyurdu: *'Onlardan Allah'ın konuştukları vardır.'* (Bakara 253)

وقال سبحانه: ﴿ وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ.﴾ [الشورى: ٥١]،

Yine Allah *Subhânehu* şöyle buyurdu: *'Allah'ın bir beşerle vahiy veya perde arkasından olması durumu hariç konuşması olacak şey değildir.'* (Şûrâ 51)

وقال سبحانه: ﴿ فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ يَا مُوسَى. إِنِّي أَنَا رَبُّكَ.﴾ [طه: ١١-١٢]،

Yine Allah *Subhânehu* şöyle buyurdu: *'Oraya geldiğinde ona Ey Mûsâ! Şüphesiz ben senin Rabbinim diye seslenildi.'* (Taha 11-12)

وقال سبحانه: ﴿ إِنَّنِي أَنَا اللَّهُ لا إِلَهَ إِلا أَنَا فَاعْبُدْنِي.﴾ [طه: ١٤]

Yine Allah *Subhânehu* şöyle buyurdu: *'Ben benden başka hiçbir ilah olmayan Allah'ım, onun için bana ibadet edin.'* (Taha 14)

وغيرُ جائزٍ أنْ يقولَ هذا أَحَدٌ غيرُ اللهِ.

(Tüm bu ayetlerde ki) ifadeleri Allah dışında birinin söylemesi caiz değildir.

[٢٣] وقالَ عبْدُ اللَّه بنُ مسعودٍ ﷺ: إذَا تَكَلَّمَ اللَّهُ بالوَحْيِ سَمِعَ صَوْتَهُ أَهْلُ السَّماءِ، رُوي ذلك عَنِ النبي ﷺ.

[23] Ve 'Abdullah İbn Mes'ûd ﷺ şöyle demiştir: **'Allah vahiyle konuştuğunda onun sesini gök ehli işitir.'** Bu Nebî ﷺ'den rivayet edilmiştir.

[٢٤] وَرَوى عبدُ اللَّه بْنُ أُنَيْسٍ عَنِ النَّبي ﷺ أنَّه قالَ: (يَحْشُرُ اللَّه الخلائِقَ يوْمَ القيامَةِ عُرَاةً حُفاةً غُرْلاً بُهْمًا فَيُنَادِيهم بصوْتٍ يَسْمَعُهُ مَنْ بَعُدَ، كَمَا يَسْمَعُهُ مَنْ قَرُبَ: أَنَا الملِكُ، أَنَا الدَّيَّان.) رواهُ الأئمةُ واسْتَشْهَدَ به البخاريُّ.

[24] 'Abdullah b. Uneys,[25] Nebî ﷺ'den onun şöyle dediğini rivayet etmiştir: **"Allah, tüm mahlukatı kıyamet gününde çıplak, yalın ayak ve sünnetsiz, kendilerinde dünyadaki körlük, tek gözlülük, topallık vs. kusurlar olmaksızın haşredecek, uzak olanın da yakın olan gibi işiteceği bir sesle onlara seslenecek: 'Ben Melikim, ben**

[25] 'Abdullah b. Uneys el-Eslemî veya (es-Sulemî ﷺ): **'İnsanlar toplanır...'** hadisini o rivayet etmiştir. Bkz. *Usdu'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe* (3/119).

Deyyanım (yargılayıcıyım.)'"[26] İmâmlar bu haberi rivayet etti ve Buhârî ise bu haberi şahid gösterdi.[27]

[٢٥] وفي بعْضِ الآثارِ أنَّ موسى عليه السلام ليْلةَ رأى النّارَ فَهالَتْهُ، فَفَزِعَ منْها، فَنَاداهُ رَبُّهُ: يا موسى! فأجابَ سريعًا اسْتِئْناسًا بالصَّوْتِ، فَقَالَ: لبَّيْكَ لبَّيْكَ أسْمَعُ صوْتَكَ ولا أَرَى مكانَكَ، فأين أنتَ؟ فقال: أنا فَوْقَكَ، وَأَمَامَكَ، وعَنْ يَمِينِكَ، وعَنْ شِمَالِكَ، فَعَلِمَ أنَّ هذِهِ الصِّفَةَ لا تَنْبَغِي إلاَّ للَّهِ تَعالى. قال: كَذَلِكَ أنْتَ يَا إلهي أفَكلامَك أسمعُ أمْ كلامَ رسولِك؟ قال: بلْ كلامي يا موسى.

[25] Bazı eserlerde (rivayetlerde) aktarıldığına göre bir gece Mûsâ عليه السلام ateşi gördü. Ateş onu korkuttu, ateşten korktu. Rabbi ona şöyle seslendi: 'Ey Mûsâ!' Mûsâ عليه السلام hemen sese kulak vererek cevap verdi: 'Buyur, buyur, sesini işitiyorum fakat mekanını göremiyorum, neredesin? Ses şöyle dedi: 'Üstündeyim, sağındayım, solundayım.' Mûsâ عليه السلام bu sıfatın Allah dışında biri için uygun olmadığını bildi ve şöyle dedi: 'Öyleyse Ey ilahım! Senin kelamını mı yoksa elçinin kelamını mı işitiyorum.' Ses dedi ki: 'Bilakis benim kelamımı işitiyorsun.'

---

[26] [Ahmed, *Musned* (3/494); Beyhakî, *el-Esmâ' ve's-Sıfât* (sy. 78-79); İbn Ebî 'Âsım, *es-Sunne* (sy. 514 Elbanî **hasen-sahih** demiştir.); Hâkim, *el-Mustedrek* (2/437; 4/574-575 **sahih** demiştir ve Zehebî de onu muvafakat etmiştir.)]

[27] [Buhârî, (*Tevhîd*, Bab 32)'de muallak olarak; *Edebu'l-Mufred* (970) ve *Halku Ef'âli'l-İbâd* (sy. 131) mevsul olarak rivayet etmiştir.]

[B-) KUR'ÂN ALLAH'IN KELAMI'DIR]

[٢٦] ومِنْ كلامِ اللهِ سبْحانه القرآنُ العظيمُ، وهو كتابُ اللهِ المبينُ، وحَبْلُه المتينُ، وصراطُهُ المستقيمُ، وتَنْزِيلُ رَبِّ العَالَمِينَ، نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الأَمِينُ، عَلَى قَلْبِ سَيِّدِ المرسَلِينَ بلسانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ، مُنَزَّلٌ غيْرُ مخلوقٍ، مِنْهُ بَدَأَ وإِلَيْهِ يَعُودُ.

[26] *Kur'ân-ı 'Azîm,* Allah *Subhânehu'*nun kelamındandır. O, Allah'ın apaçık Kitâbı sapa sağlam kopmak bilmez ipi ve dosdoğru yoludur.[28] Âlemlerin Rabbi tarafından indirilmedir. *Ruhu'l-Emîn* onu apaçık Arapça[29] bir lisanla Rasûllerin Efendisi ﷺ'in kalbine indirmiştir. O, yaratılmamış bir indirmedir. Ondan başlamış ve ona dönecektir.

[٢٧] وهُوَ سُوَرٌ مُحْكَمَاتٌ، وآياتٌ بَيِّنَاتٌ، وحُرُوفٌ وكَلِماتٌ مَنْ قَرَأَهُ فَأَعْرَبَهُ فَلَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ عشْرُ حسَناتٍ. لَهُ أَوَّلٌ وآخِرٌ، وأَجْزاءٌ

---

[28] Bu ibarede Tirmizî'nin tahric ettiği 'Alî b. Ebî Tâlib ﷺ'nun rivayet ettiği hadise bir işaret mevcuttur: **'Allah'ın kitabı O'nda sizden öncekilerin haberleri bulunur. O, Allah'ın kopmak bilmez bir ipidir. O,** *zikr-i hakim***dir. O, dosdoğru yoldur...'** Tirmizî, *Sunen* (*Sevâbu'l-Kur'ân* 14).

[29] Bu ibarede şu *ayet-i kerime*ye bir işaret vardır:

﴿ وَإِنَّهُ لَتَنزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ. نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الأَمِينُ. عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ. بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُّبِينٍ. ﴾ [الشعراء: ١٩٢-١٩٥]

'O, Âlemlerin Rabbi katından bir indirmedir. Onu Ruhu'l-Emîn uyarıcılardan olasın diye apaçık Arapça bir lisanla senin kalbine indirmiştir.' (Şu'arâ' 192-195)

وأَبْعاضٌ، مَتْلُوٌّ بالألسِنَةِ محْفوظٌ في الصُّدورِ، مَسْمُوع بالآذانِ، مَكْتوبٌ في المصاحِفِ. فِيهِ مُحْكَمٌ ومُتَشابِهٌ، ونَاسِخٌ ومنْسُوخٌ، وخاصٌّ وعامٌّ، وأمْرٌ ونَهْيٌ.

[27] O, muhkem (sapasağlam) surelerdir, apaçık ayetlerdir, harfler ve kelimelerdir. O'nu okuyan ve i'rab eden (açıklayan) için her harfi sebebiyle on hasene vardır.[30] Onun (Kur'ân'ın) başı, sonu vardır. Cüzleri ve kısımları vardır. Dillerde okunandır. Göğüslerde korunandır, kulaklarda işitilendir ve mushaflarda yazılıdır. Muhkem, müteşabih, nasih, mensuh, has, 'âmm, emr ve nehy onun içindedir.

﴿لا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلا مِنْ خَلْفِهِ تَنزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ.﴾ [فصلت: ٤٢]،

'Batıl onun ne önünden ne de ardından yaklaşamaz. Hakim ve Hamid olan(Allah) katından bir indirmedir.' (Fussilet 42)

﴿ قُلْ لَّئِنِ اجْتَمَعَتِ الإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَن يَأْتُواْ بِمِثْلِ هَـذَا الْقُرْآنِ لاَ يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا.﴾ [الإسراء: ٨٨].

"De ki: 'İnsanlar ve cinler bu Kur'ân'ın benzerini getiremezler.'" (İsrâ' 88)

[٢٨] وهُوَ هَذَا الكتابُ العربيُّ الّذي قال فِيهِ الذين كَفَرُوا:

[30] Bkz. Tirmizî, (*Sevâbu'l-Kur'ân* 16); Dârimî, (*Fedâ'ilu'l-Kur'ân* 1). Elbânî hadisi sahihlemiştir. Bkz. *Mişkâtu'l-Mesabîh* (1/661).

[28] O; içinde kafirlerin kendisi hakkında şöyle dediği Arapça kitaptır:

﴿ لَن نُّؤْمِنَ بِهَذَا الْقُرْآنِ. ﴾ [سبأ: ٣١]،

'Bu Kur'ân'a asla inanmayacağız.' (Sebe' 31)

وقال بعضُهم: ﴿ إِنْ هَذَا إِلا قَوْلُ الْبَشَرِ. ﴾ [المدثر: ٢٥]،

Bazıları da şöyle dedi: *'Bu beşer sözünden başka bir şey değildir.'* (Muddessir 25)

فَقال اللَّه سُبْحانه: ﴿ سَأُصْلِيهِ سَقَرَ. ﴾ [المدثر: ٢٦]،

Allah *Subhânehu* ise şöyle buyurdu: *'O'nu Sakar'a sokacağım.'* (Muddessir 26)

وقَالَ بَعْضُهم: هو شِعْرٌ. فقال اللَّه تعالىٰ: ﴿ وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُبِينٌ. ﴾ [يس: ٦٩]

Bazıları da şöyle dedi: 'O bir şiirdir.' Yüce Allah ise şöyle buyurmuştur: *'Biz ona şiir öğretmedik. Ona ihtiyacıda yok zaten. O ancak bir zikir ve apaçık bir Kur'ân'dır.'* (Yasin 69)

فَلَمَّا نَفَى اللَّهُ عنْهُ أَنَّهُ شِعْرٌ وأثبتَهُ قُرْآناً لم يَبْقَ شُبْهةٌ لِذِي لُبٍّ في أنَّ القرآنَ هو هذا الكتابُ العربيُّ الَّذي هُوَ كَلِمَات، وحُرُوفٌ وآياتٌ؛ لأنَّ ما ليْس كذلِك لا يقُولُ أحَدٌ: إنَّه شعرٌ.

Yüce Allah onun şiir olduğunu nefyedip Kur'ân olduğunu ispat edince hiçbir akıl sahibinin Kur'ân'ın; kelimeler, harfler ve ayetler olan bu Arapça kitap olduğu hu-

susunda bir şüphesi kalmış olamaz. Çünkü böyle olmayan bir şey için kimse: 'O şüphesiz bir şiirdir' demez.

[٢٩] وقالَ ﷻ: ﴿ وَإِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَى عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءكُم مِّن دُونِ اللَّهِ.﴾ [البقرة: ٢٣]، ولا يجوزُ أنْ يَتَحَدَّاهُمْ بِالإِتْيانِ بِمِثْلِ ما لا يُدْرَى ما هُوَ ولا يُعْقَلُ.

[29] Allah ﷻ şöyle buyurdu: *'Şayet kulumuza indirdiğimiz şeyden bir şüphe içindeyseniz o halde onun benzerinden bir süre getirin Allah dışındaki tüm şahitlerinizi de çağırın.'* (Bakara 23) Anlaşılmayan ve akledilmeyen şeyin benzerini getirme hususunda onlara meydan okumak caiz olmaz.

[٣٠] وقالَ تَعالىٰ: ﴿ وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا ائْتِ بِقُرْآنٍ غَيْرِ هَذَا أَوْ بَدِّلْهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أُبَدِّلَهُ مِنْ تِلْقَاءِ نَفْسِي.﴾ [يونس: ١٥]، فأَثْبَتَ أَنَّ القُرْآنَ هُوَ الآياتُ الَّتي تُتْلَى عَلَيْهِمْ.

[30] Yüce Allah buyurdu ki: *"Ayetlerimiz onlara açıklayıcı olarak okunduğunda bize kavuşmayı ummayanlar şöyle dedi: 'Bundan başka bir Kur'ân getir veya onu değiştir.' De ki: 'Kendi isteğimle onu değiştirmem benim için olacak şey değil.'"* (Yûnus 15) (Bu ayetlerde Allah) Kur'ân'ın onlara okunan ayetler olduğunu ispat etti.

[٣١] وقال تعالىٰ: ﴿ بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ.﴾ [العنكبوت: ٤٩]،

[31] Yine Yüce Allah şöyle buyurdu: *'Bilakis o, ilim verilenlerin göğüslerindeki apaçık ayetlerdir.'* (Ankebut 49)

وقال تعالىٰ: ﴿ إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ. فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ. لا يَمَسُّهُ إِلاَّ الْمُطَهَّرُونَ.﴾ [الواقعة: ٧٧-٧٩]، بَعْدَ أَنْ أَقْسَمَ عَلَى ذَلِكَ.

Yüce Allah onun üzerine yemin ettikten sonra şöyle buyurdu: *'Şüphesiz o, çok temizlenenlerden başkasının dokunamayacağı korunmuş bir kitaptaki kıymetli bir Kur'ân'dır.'* (Vâkı'a 77-79)

[٣٢] وقال تعالىٰ: ﴿ كهيعص.﴾ [مريم: ١]، ﴿ حم. عسق.﴾ [الشورى: ١-٢]، وافْتَتَحَ تِسْعًا وعِشْرِينَ سُورةً بالحروفِ المقطَّعَةِ.

[32] Yüce Allah şöyle buyurdu: *'Kef, Hâ, Yâ, 'Ayn, Sâd'* (Meryem 1), *'Hâ, mîm. 'Ayn, Sîn, Kâf.'* (Şûrâ 1-2) Yirmi dokuz sure *Hurûf-u Mukatta"*a ile başlamıştır.

[٣٣] وَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: « مَنْ قَرَأَ القُرْآنَ فَأَعْرَبَهُ فَلَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ مِنْهُ عَشْرُ حَسَنَاتٍ، وَمَنْ قَرَأَهُ وَلَحَنَ فِيهِ فَلَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ حَسَنَةٌ.» حديثٌ صحيحٌ.

[33] Yine Nebî ﷺ şöyle buyurdu: **'Kim Kur'ân'ı okur ve onu i'rab ederse (onu açıklar ve nahiv kaidesine uygun telaffuz ederse) (Kur'ân'dan) her harf için on sevap kazanır. Kim onu okur ve hata yaparsa (telaffuz ha-**

tası) onun için de her harfine bir sevap vardır.'[31] Sahîh bir hadistir.

[٣٤] وقال ﷺ: « اقْرَؤوا القُرْآنَ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَ قَوْمٌ يُقِيمُونَ حُرُوفَهُ إِقَامَةَ السَّهْمِ لا يُجَاوِزُ تَرَاقِيَهُمْ يَتَعَجَّلُونَ أَجْرَهُ وَلاَ يَتَأَجَّلُونَهُ.»

[34] Yine ﷺ şöyle buyurdu: **'Harflerini kılıcı dikmek gibi dikecekleri bir gün gelmeden önce Kur'ân'ı okuyun. O okudukları göğüslerinde ki kemiği aşıp da (kalbe ulaşmaz.) Ecirlerine acele ederler onu ertelemezler.'**[32]

---

[31] [Hadis bu lafızla cidden zayıftır. *Mecma'u'z-Zevâ'id* (7/163)'te geldiği gibi Taberânî, *el-Evsat*'ta İbn Mes'ûd ﷺ'dan rivayet edilmiştir. Yine İbn Kudâme, *el-Burhân* (sy. 38-39)'da rivayet etmiştir. Heysemî'nin dediği gibi seneddeki Nehşel metruk bir ravidir. Nehşel, İbn Sa'îd b. Verdân el-Verdânî metruktur. İshâk b. Râhûye onu yalancılıkla itham etmiştir. Hadis Elbânî hadisi *ed-Da'îfa* (2584)'te cidden garîptir demiştir.

Fakat bu konuda İbn Mes'ûd ﷺ'dan başka lafızla şöyle rivayet edilmiştir: "Nebî ﷺ şöyle dedi:

(مَنْ قَرَأَ حَرْفاً مِنْ كِتَابِ اللهِ ؛ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ، وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا، لاَ أَقُولُ ﴿ الم ﴾ حَرْفٌ وَلَكِنْ أَلِفٌ حَرْفٌ، وَلاَمٌ حَرْفٌ، مِيمٌ حَرْفٌ.)

'Her kim Allah'ın Kitâbı'ndan bir harf okursa onun için bir hasene kazanır. Her hasene on misliyledir. *'Elif, lâm, mîm'* bir harftir demiyorum. Ancak *'Elif'* bir hartir, *'Lâm'* bir harftir ve *'Mîm'* bir harftir.'"

Buhârî, *Târîhu'l-Kebîr*'inde (1/216); Tirmizî, (5/175 no: 2910 hasen-sahih-garib demiştir); Beyhakî, *Şu'abu'l-Imân*, (2/342 no: 1983); Dârimî, (2/308); Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr*, (9/130 no: 8646); *Kenzu'l-Ummâl*, (2322) vd. rivayet etmişlerdir. Elbânî hadisi *Sahîhâ*, (3327) ve *Sahîhu Câmi'u's-Sagîr*, (6469)'da sahihlemiştir.]

[32] Hadis şu metinle rivayet edilmiştir: Sehl b. Sa'd es-Sâ'idî ﷺ'dan rivayet edildiğine göre o kendisi şöyle dedi:

[٣٥] وقَالَ أَبُو بَكْرٍ وعُمَرُ ﷺ: إِعْرابُ القُرآنِ أَحَبُّ إلَيْنَا مِنْ حِفْظِ بَعْضِ حُرُوفِهِ.

Ebû Bekir[33] ve 'Umer ﷺ[34] şöyle demiştir: 'Kur'ân'ı i'rab etmek bize onun bazı harflerini ezberlemekten daha sevimlidir.'[35]

(خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ يَوْمًا وَنَحْنُ نَقْتَرِئُ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ كِتَابُ اللهِ وَاحِدٌ وَفِيكُمْ الْأَحْمَرُ وَفِيكُمْ الْأَبْيَضُ وَفِيكُمْ الْأَسْوَدُ اقْرَءُوهُ قَبْلَ أَنْ يَقْرَأَهُ أَقْوَامٌ يُقِيمُونَهُ كَمَا يُقَوَّمُ السَّهْمُ يُتَعَجَّلُ أَجْرُهُ وَلَا يُتَأَجَّلُهُ.)

"Bir gün biz Kur'ân okurken Rasûlüllâh ﷺ yanımıza geldi. Dedi ki: **'el-Hamdu li'llâh, Allah'ın kitabı birdir. İçinizde ise kırmızı (tenlisi) beyaz (tenlisi) ve siyah (tenlisi) mevcuttur. Kılıcın dikilmesi gibi onu dikecek olan bir takım kavimler onu okumadan önce onu okuyun. O kavimler onun ecrinde acele eder onu ertelemezler.'"**

(Ebû Dâvud, (*es-Salât* 134[/no: 831); Ahmed (5/338); İbn Hibbân (1876 *Mevârid*). Elbânî, *Sahîha* (259)'da ve *Sahîhu Ebî Dâvud*'da hadise **hasen** demiştir.] (Kur'ân'ın harflerini dikmek demek harflerin hakkını verip mahreclerine göre okumak demektir.)

[33] **Ebû Bekir, 'Abdullah b. Ebî Kuhâfe, 'Usmân b. 'Amir el-Kuraşî et-Temîmî** ﷺ: Râşid Halifelerin ve sahâbelerden Rasûlüllâh ﷺ'e iman edenlerin ilkidir. Arabın büyüklerinden biridir. Şâm beldeleri ve Irak'ın büyük bir kısmı onun Hilafeti zamanında feth olunmuştur. Hilafet süresi iki sene üç buçuk aydır. O'nun *Sahîhayn*'da 142 hadisi mevcuttur. H. 13 M. 634 senesinde Medine'de vefat etmiştir. Bkz. *el-A'lâm* (4/237).

[34] **'Umer b. Hattâb b. Nufeyl el-Kuraşî el-'Adevî Ebû Hafs** ﷺ: Râşid Halifelerin ikincisi ve *Emîru'l-Mü'minîn* diye lakab verilenlerin ilkidir. Birçok fetihler sahibidir. Adaletiyle darb-ı mesel olmuştur. Onun hadis kitaplarında 537 hadisi mevcuttur. Onu Ebû Lu'lu'e Feyrûz el-Farisî (Mugîra b. Şu'be'nin kölesi) sabah namazı sırasında şehid etmiştir. Yaralanmasından sonra üç gece yaşamıştır. H. 23 M. 644 senesinde vefat etmiştir. Bkz. *el-A'lâm* (5/203).

[35] [Eseri İbnu'l-Enbârî, *Vakfu'l-İbtidâ'* (1/20)'de şu lafızla nakletmiştir:

(لبعض إعراب القرآن أعجب إلينا من حفظ بعض حروفه.)

'Kur'ân'ı bazısını i'rab etmek bize onun bazı harflerini ezberlemekten daha hoş gelmektedir.'

[٣٦] وقالَ عليٌّ ﷺ عَنْهُ: مَنْ كَفَرَ بِحَرْفٍ مِنْهُ فَقَدْ كَفَرَ بِهِ كُلِّهُ.

[36] Ve 'Alî ﷺ[36] şöyle demiştir: 'Kur'ân'dan bir harf inkar eden hepsini inkar etmiş olur.'[37]

[٣٧] واتَّفَقَ المسلمون على عَدِّ سُوَرِ القرآنِ وآياتِهِ وكلِماتِهِ وحُروفِهِ.

[37] Tüm Müslümanlar Kur'ân'ın surelerinin ayetlerinin ve harflerinin sayımı husundan ittifak etmişlerdir.

[٣٨] ولا خِلافَ بيْن المسلمين في أنَّ مَنْ جَحَدَ مِنَ القُرآنِ سُورَةً أو آيَةً أو كلِمَةً أو حرْفًا مُتَّفَقًا عليْه أنَّه كافِرٌ، وفي هذا حُجَّةٌ قاطِعَةٌ على أنَّهُ حُروفٌ.

[38] Kur'ân'dan bir sureyi, bir ayeti, bir kelimeyi hatta bir harfi inkar eden kişinin ittifakla kafir olduğu hususunda Müslümanlar arasında hiçbir ihtilaf yoktur. Bunda Kur'ân'ın bir harf olduğu husunda kat'î/kesin bir delil mevcuttur.

Fakat eser zayıftır. Senedinde zayıflık ve kopukluk vardır. Seneddeki Câbir b. Yezîd el-Cu'fi vardır ve zayıftır. Şerîk el-Kâdî sadûktur, çok hata yapar ve hafızası değişmiştir. Yine ravi ile Ebû Bekir ve 'Umer ﷺ arasında kopukluk vardır. Bkz. Bedru'l-Bedr'in *Lum'atu'l-İ'tikâd* üzerine yaptığı ta'lîkler (sy. 19).]

[36] **'Alî b. Ebî Tâlib b. 'Abdilmuttâlib el-Haşimî, el-Kuraşî, Ebû'l-Hasen** ﷺ: Râşid Halifelerin dördüncüsüdür. *Aşere-i mubeşşere*'den biridir. Nebî ﷺ'in amcasının oğlu ve damadıdır. Ebû Bekir ve Hatice ﷺ'dan sonra Müslüman olanların ilkidir. Nebî ﷺ'den 586 hadis rivayet etmiştir. 'Abdurrahmân b. Mulcem H. 40 M. 661 senesinin 17 Ramazan'ında onu şehit etmiştir. Kabrinin yeri hususunda ihtilaf edilmiştir. *el-A'lâm* (5/108)

[37] [İbn Ebî Şeybe, *Musennaf* (10/513-514); İbn Cerîr, *Tefsîr* (56)]

[C-) *RU'YETU'LLÂH:*
ALLAH'IN AHİRET'TE GÖRÜLMESİ]

[٣٩] والمؤمنون يَرَوْنَ رَبَّهُمْ فِي الآخرةِ بأبْصارِهِم، ويَزُورُونَهُ، ويُكَلِّمُهُم ويُكَلِّمُونَهُ،

قَالَ اللَّهُ تعالىٰ: ﴿ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ. إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ.﴾ [القيامة: ٢٢-٢٣]

وقالَ تعالى: ﴿ كَلا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ.﴾ [المطففين: ١٥]،

[39] Müminler ahirette Rablerini gözleriyle görecek ve onu ziyaret edeceklerdir. Allah onlarla konuşacak onlar da Allah ile konuşacaklardır.[38]

Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *'O gün bir takım parlayan yüzler Rablerine bakmaktadırlar.'* (Kıyamet 22-23)

Yine Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *'Hayır o gün onlar Rablerinden mahrumdurlar.'* (Mutaffifîn 15)

[٤٠] فلمَّا حَجَبَ أولئك في حالِ السُّخْطِ دَلَّ على أنَّ المؤمنين يَرَوْنَهُ في حالِ الرِّضَا وإلاّ لم يَكُنْ بَيْنَهُمَا فَرْقٌ.

---

[38] Buhârî, (*Tevhîd* 14); Müslim, (*Salatu'l-Musafirîn* 169); Ebû Dâvud (*Sunne* 19) ve İbn Mâce (*İkâme* 191).

[40] Onlar öfke halinde engellendiklerinde bu müminlerin Rablerini rıza halinde göreceklerine işaret eder. Yoksa iki grup arasında fark olmazdı.

[٤١] وقال النبي ﷺ: ‹ إِنَّكُمْ سَتَرَوْنَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرَوْنَ هَذَا الْقَمَرَ، لاَ تُضَامُّونَ فِي رُؤْيَتِهِ...› حديث صحيح متفق عليه.

[41] Nebî ﷺ şöyle buyurdu: **'Siz şüphesiz (kıyamet gününde) Rabbinizi şu ayı gördüğünüz gibi göreceksiniz. Onu görme hususunda birbirinizi sıkıştırıp zahmet çekmeyeceksiniz....'**[39] Bu hadis sahihtir. Ve üzerinde Buhârî ve Müslim ittifakı vardır.

[٤٢] وهذا تشبيهٌ للرؤيةِ بالرؤيةِ لا للمرئيِّ بالمرئيِّ، فإنَّ اللهَ تَعالَى لا شبيهَ له ولا نظيرَ.)

[42] Bu görmeyi görmeye benzetmedir. Yoksa görüleni görülene benzetme değil. Çünkü Yüce Allah'ın ne benzeri ne de dengi mevcuttur.

---

[39] [Buhârî, (*Mevâkîtu's-Salât* 26/no: 573; *Tefsîr* 50/no: 4851]; *et-Tevhîd* 24[/no: 7434) ve yine bu konuda bkz. Müslim, (*İmân* 296-300/no: 180-182; *Mesâcid* 211-212/no: 633)].

[D-) İRÂDE VE KADER]

[٤٣] ومِنْ صِفاتِ اللَّهِ تَعالَى أنَّهُ الفَعَّالُ لِمَا يُرِيدُ، لا يَكُونُ شَيءٌ إلا بِإرادَتِهِ، وَلا يَخْرُجُ شَيءٌ عَنْ مَشِيئَتِهِ، وَلَيْسَ في العالَمِ شيْءٌ يَخْرُجُ عَنْ تَقْدِيرِهِ وَلا يَصْدُرُ إلا عَنْ تدبِيرِهِ، ولا مَحِيدَ عَنِ القَدَر المقدورِ، ولا يتجاوَزُ ما خُطَّ في اللَّوحِ المسْطورِ، أرَاد ما العالَمُ فاعِلوهُ، وَلَوْ عَصَمَهُم لمَا خالَفوهُ، وَلَوْ شاءَ أنْ يُطِيعُوهُ جَمِيعًا لأَطاعُوهُ، خَلَقَ الخَلْقَ وأفعالَهم، وقَدَّرَ أرْزَاقَهُم وآجَالَهُم، يَهْدِي مَنْ يَشاءُ بِرَحْمَتِهِ، وَيُضِلُّ مَنْ يَشاءُ بِحِكْمَتِه،

[43] Dilediğini dilediği şekilde yapar olması Yüce Allah'ın sıfatlarındandır. Onun iradesi olmaksızın hiçbir şey olmaz. Onun takdirinden hiçbir şey çıkamaz. Onun tedbiri (düzenlemesi) olmaksızın hiçbir şey ortaya çıkamaz. Kaderden ve takdir olmuştan kaçacak hiçbir yer yoktur. *Levh-i Mestûr*'da (yazılmış levhada) yazılmış olanı kimse aşamaz. Âlemin yapıyor olduklarını o dilemiştir. Onlara engel olsa, ona asla karşı çıkamazlar. Şayet hepsinin ona itaat etmesini dilese hepsi ona itaat ederlerdi. Tüm mahlukatı ve fiillerini o yaratmış,[40] rızıklarını ve ecellerini

[40] Yüce Allah'ın şu kavline işaret ediyor:

﴿ وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴾

'Allah sizi ve yaptıklarınızı yaratmıştır.' (Saffât 96)

o takdir etmiştir. Rahmetiyle dilediğini hidayete erdirir. Hikmetiyle dilediğini saptırır.

قال اللهُ تعالىٰ: ﴿ لا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ. ﴾ [الأنبياء: ٢٣]،

Yüce Allah şöyle buyurdu: *'Yaptığından dolayı o hesaba çekilemez fakat onlar hesaba çekilecekler.'* (Enbiyâ' 23)

وقال اللهُ تعالىٰ: ﴿ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ. ﴾ [القمر: ٤٩]،

Yine Yüce Allah şöyle buyurdu: *'Şüphesiz biz her şeyi bir kaderle yaratmışızdır.'* (Kamer 49)

وقال تعالىٰ: ﴿ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا. ﴾ [الفرقان: ٢]،

Yine Yüce Allah şöyle buyurdu: *'Her şeyi o yarattı ve onu bir ölçüye göre takdir etti.'* (Furkân 2)

وقال تعالىٰ: ﴿ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الأَرْضِ وَلا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا. ﴾ [الحديد: ٢٢]،

Yine Yüce Allah şöyle buyurdu: *'Yeryüzünde ve nefislerinizde hiçbir musibet isabet etmez ki biz onu yaratmamızdan önce bir kitapta olmuş olmasın.'* (Hadîd 22)

وقال تعالىٰ: ﴿ فَمَنْ يُرِدْ اللهُ أَنْ يَهدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلإِسْلامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا. ﴾ [الأنعام: ١٢٥]

Yine Yüce Allah şöyle buyurdu: *'Kimi Allah doğru yola erdirmek isterse göğsünü İslâm'a açar, kimi de saptırmayı dilerse onun göğsüne bir darlık ve sıkışıklık kılar.'* (En'âm 125)

[٤٤] رَوَى ابن عُمَرُ ﷺ أنَّ جِبْرِيلَ عليه السلام قال للنبي ﷺ: ‹ما الإيمان؟› قال: ‹أنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ وَمَلائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَاليَوْمِ الآخِرِ، وبِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ.› فقال جبريل عليه السلام: ‹صَدَقْتَ.› متفق عليه.

[44] İbn 'Umer ﷺ,[41] Cibrîl عليه السلام'ın Nebî ﷺ'e şöyle dediğini rivayet etmiştir. **'İmân nedir?'** Nebî ﷺ: **'İmân Allah'a, meleklerine, kitaplarına, rasûllerine, ahiret gününe ve hayrıyla şerriyle kadere inanmandır'** dedi. Cibrîl عليه السلام ise: **'Doğru söyledin'** dedi. Bu rivayet *muttefekun 'aleyh*tir.[42]

[٤٥] وقال النبيُّ ﷺ: ‹ آمنْتُ بالقدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ، وَحُلْوِهِ وَمُرِّهِ.›

[45] Nebî ﷺ şöyle buyurdu: **'Hayrıyla, şerriyle, acısıyla ve tatlısıyla kadere imân ettim.'**[43]

---

[41] **'Abdullah b. 'Umer b. el-Hattâb el-'Adevî, Ebû 'Abdurrahmân** ﷺ: sahabedir. İslâm hakkında altmış sene insanlara fetva verdi. O sahâbeden Mekke'de vefat edenlerin sonuncusudur. Nebî ﷺ'den 2630 hadis rivayet etmiştir. H. 73 M. 692'de Mekke'de vefat etmiştir. Bkz. *el-A'lâm* (4/246).

[42] *Sahîhu Buhârî*'de bu hadisi kader rivayetiyle birlikte bulamadım. [Kader rivayeti olmadan bkz. no: 50] *Sahihu Muslim*'e bkz. (*Kitâbu'l-İmân* 1/no: 1); Ebû Dâvud, (*es-Sunne* 15); İbn Mâce (*Mukaddime* 9).

[43] [İsnadı **zayıftır**. Hâkim, *Ma'rifetu 'Ulûmi'l-Hadîs* (31-32); 'Irâkî, *Şerhu'l-Elfiyye* (sy. 327)'de Yezîd er-Rakkâş, Enes b. Mâlik ﷺ'dan yoluyla rivayet etmiştir. Yezîd er-Rakkâş, *et-Takrîb*'de (7683) geldiği zayıftır. Yine *el-Mizân*'da (4/418) geldiği gibi Nesâî onun için metrûk ve Ahmed, *munkeru'l-hadîs* demiştir. Başka bir rivayette şöyle gelmiştir]: 'Adiyy b. Hatem ﷺ'dan rivayete göre o şöyle demiştir:

[٤٦] ومِنْ دُعَاءِ النَّبيِّ ﷺ الّذي علَّمَهُ الحسَنَ بْنَ عَلِيٍّ ﷺ يَدْعُو بِهِ في قُنُوتِ الوِتْرِ: ‹ وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ.›

[46] (Şu dua da) Nebî ﷺ'in Hasen b. 'Alî ﷺ'ya[44] vitir namazının kunutunda okuması için öğrettiği duadandır: **'Kaza ettiğinin şerrinden beni koru.'**[45]

(أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: ‹ يَا عَدِيَّ ابْنَ حَاتِمٍ أَسْلِمْ تَسْلَمْ.› قُلْتُ: ‹ وَمَا الْإِسْلَامُ.› فَقَالَ: ‹تَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللهِ وَتُؤْمِنُ بِالْأَقْدَارِ كُلِّهَا لِخَيْرِهَا وَشَرِّهَا حُلْوِهَا وَمُرِّهَا.›)

"Nebî ﷺ'e geldim o bana şöyle dedi: **'Ey 'Adiyy teslim ol (Müslüman ol). Güvende ol.'** Bende dedim ki: 'İslâm nedir?' Dedi ki: **'Allah'tan başka ilah olmadığına ve benim Allah'ın Rasûlü olduğuma şahadet edersin. Kaderin tümüne; hayrına, şerrine, tatlısına ve acısına imân edersin.'"**

İbn Mâce'nin *Mukaddime* (Bab: 10/no: 87) ve Bûsîrî, *ez-Zevâ'id*'de: 'Bu zayıf bir isnaddır' denmiştir. [Ahmed, *Musned* (18569). Elbânî, hadise cidden **zayıf** demiştir. Bkz. *Zilâlu'l-Cenne* (135)]

[44] **Hasen b. 'Alî b. Ebî Tâlib el-Kuraşî el-Haşimî, Ebû Muhammed ﷺ:** Râşid Halifelerin beşincisi ve sonuncusudur. Hilafet süresi altı ay beş gündür. Sonra hilafet gömleğini üzerinden çıkardı ve Muaviye ﷺ'ya işi teslim etti. Medine'de H. 50 M. 670 senesin de vefat etti. Bkz. *el-A'lâm* (2/214).

[45] Hasen b. 'Alî ﷺ şöyle dedi:

(عَلَّمَنِي رَسُولُ اللهِ ﷺ كَلِمَاتٍ أَقُولُهُنَّ فِي الْوِتْرِ قَالَ ابْنُ جَوَّاسٍ فِي قُنُوتِ الْوِتْرِ: ‹ اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ إِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ وَإِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ وَلَا يَعِزُّ مَنْ عَادَيْتَ تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ.›)

"Rasûlüllâh ﷺ bana vitir esnasında okuyacağım bir takım sözler öğretti. İbn Cevvâs vitir namazının kunutunda şöyle demiştir: **'Ey Allahım! Doğru yola ilettiğin kişi gibi beni de doğru yola ilet. Koruduğun kişi gibi beni de koru. Dost edindiğin kişi gibi beni de dost edin. Verdiğin şeyde benim için bereket kıl. Kaza ettiğin (hükmettiğin) şeyin şerrinden beni koru. Ancak sen hükmedersin sana hükmedilmez. Yardım ettiğin kişi zelil olmaz. Düşman olduğun kişi ise izzetli olmaz. Sen övülmüş ve yüce olansın.'"**

[٤٧] وَلاَ نجعلُ قضاءَ اللهِ وقدَرَهُ حُجَّةً لنا في تَرْكِ أوامِرِهِ واجْتِناب نَوَاهِيه، بلْ يجبُ أنْ نُؤمِنَ ونَعْلَمَ أنَّ لله علينا الحُجَّةَ بإنزال الكتُب، وبعْثَةِ الرُّسُلِ، قال اللَّهُ تعالىٰ: ﴿ لِئلا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ.﴾ [النساء: ١٦٥]

[47] Allah'ın kazasını (hükmetmesini) ve kudretini, emirlerini terk hususunda ve nehiylerini işlemek hususunda lehimize bir delil olarak kabul etmeyiz. Aksine Yüce Allah'ın kitaplar indirmek ve rasûl göndermekle aleyhimize delil sahibi olduğunu bilip, inanmamız lazımdır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *'Rasûllerden sonra insanların Allah'a karşı bir hüccetleri olmasın diye.'* (Nisâ' 165)[46]

[٤٨] ونعلَمُ أنَّ اللَّهَ ﷻ ما أَمَرَ ونَهى إلاَّ المستطيعَ للفِعْلِ والتَّرْكِ، وأنَّه لمْ يُجْبِرْ أَحَداً على معصيةٍ، ولا اضْطَرَّهُ إلى تَرْكِ طَاعَةٍ،

[48] Yine Allah ﷻ'nın yapmaya ve yapmamaya güç yetirecek olan dışında birine emir ve nehiyde bulunmayacağını biliriz. Şurası muhakkaktır ki o (Allah) hiç kimseyi

---

Ahmed (1723); Ebû Dâvud, (*Vitr* 5[/no: 1425-1426]); Tirmizî, (*Vitr* 10[/no: 464); İbn Mâce (no: 1178); Nesâ'î (3/248/no: 1745). Ahmed Şâkir, Tirmizî üzerine yapmış olduğu ta'likte **sahih** demiştir. Elbânî de hadise **sahih** demiştir.]

[46] Ayetin başı şöyledir:

﴿ رُسُلاً مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِأَلاَّ يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا.﴾

'(Yerine göre) müjdeleyici ve sakındırıcı olarak peygamberler gönderdik ki Rasûllerden sonra insanların Allah'a karşı bir hüccetleri olmasın dşye! Allah izzet ve hikmet sahibidir.' (Nisâ' 165)

ne bir isyanı işlemeye zorlar ne de bir kimseye itaati terk etmeye mecbur bırakır.

قال اللهُ تعالى: ﴿ لا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلا وُسْعَهَا.﴾ [البقرة: ٢٨٦]،

Zira Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *'Allah hiçbir nefsi gücü dışında sorumlu tutmaz.'* (Bakara 286)

وقال تعالى: ﴿ فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ.﴾ [التغابن: ١٦]،

Yine Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *'Gücünüz yettiğince Allah'tan korkun.'* (Tegâbun 16)

وقال تعالى: ﴿ الْيَوْمَ تُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لا ظُلْمَ الْيَوْمَ.﴾ [غافر: ١٧]

Yine Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *'Bugün her nefis kazandığıyla karşılık görür, bugün hiçbir zülüm olamaz.'* (Gâfir 17)

[٤٩] فَدَلَّ على أنَّ للعبْدِ فِعْلاً وكَسْبًا يُجْزَى على حَسَنِهِ بالثَّوابِ، وعلى سَيِّئِهِ بالعِقابِ، وهو واقِعٌ بقضاءِ اللهِ وقَدَرِه.)

[49] Tüm bunlarla Allah, kulun, iyiliğinden dolayı sevapla, kötülüğünden dolayı ikabla (cezalandırmayla) karşılık gördüğü fiil ve kesbinin (yani: fiili işleme azminin) olduğuna işaret etmiştir. O Allah'ın kaza ve kaderiyle meydana gelir.

[E-) İMÂN'IN TARİFİ]

[٥٠] والإيمانُ قولٌ باللسانِ وعملٌ بالأرْكانِ وعَقْدٌ بالجَنَانِ، يزيدُ بالطاعةِ وينْقُصُ بالعصيانِ.

[50] İmân dille söylemek, rükûnlarla amel etmek ve kalple itikat etmek/inanmak. İtaat ile artar ve isyan ile azalır.

[٥١] قَالَ اللهُ تَعالَىٰ: ﴿ وَمَا أُمِرُوا إِلا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ.﴾ [البينة: ٥]،

[51] Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *'Hanifler olarak dini yalnız ona has kılarak Allah'a ibadet etmek, namaz kılmak, zekatı vermek dışında bir şeyle emrolunmuş değillerdi. İşte dosdoğru din budur.'* (Beyyine 5)

فجعَلَ عبادَةَ اللهِ تعالىٰ وإخلاصَ القلبِ، وإقامَ الصَّلاةِ، وإيتاءَ الزَّكاةِ، كُلَّهُ مِنَ الدِّينِ.

Yüce Allah kendine ibadeti, kalbin ihlasını, namazı kılmayı, zekatı vermeyi, tüm bunları Din'den kılmıştır.

[٥٢] وَقالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: (الإيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً، أَعْلاهَا شَهَادَةُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ، وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ.)

[52] Rasûlüllâh ﷺ ise şöyle buyurdu: **'İmân yetmiş küsür şubedir. En yücesi Allah dışında hiçbir ilah olmadığına şahâdet etmek, en alt tabakası ise yoldan eziyet veren şeyleri kaldırmaktır.'**[47]

[٥٣] فجعَلَ القَوْلَ والعَمَلَ مِنَ الإيمانِ.

Rasûlüllâh ﷺ söz ve ameli imândan saymıştır.

وقال تعالىٰ: ﴿...فَزَادَتْهُمْ إِيمَانًا...﴾ [التوبة: ١٢٤]

Yüce Allah şöyle buyurdu: *'...(bu Sûre) onların imânlarını artırır...'* (Tevbe 124)[48]

وقال: ﴿...لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا...﴾ [الفتح: ٤]

Yine Yüce Allah şöyle buyurdu: *'İmânlarını bir kat daha arttırsınlar diye...'* (Feth 4)[49]

---

[47] [Müslim (*İmân* Bab 12 no: 35/57). Yine Bkz. Buhârî (no: 9) ve Ebû Dâvud, (*Sünne* Bab 14 no: 4676)]

[48] [Ayetin tam metni şöyledir:

﴿ وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُم مَّن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَٰذِهِ إِيمَانًا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَزَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ. ﴾

"Her hangi bir Sûre indirildiği zaman onlardan bir kısmı der ki: 'Bu sizin hanginizin imanını arttırdı?' İmân edenlere gelince (bu Sûre) onların imânlarını artırır ve onlar sevinirler." (Tevbe 124)]

[49] [Ayetin tam metni şöyledir:

﴿ هُوَ الَّذِي أَنزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا مَّعَ إِيمَانِهِمْ وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا. ﴾

[٥٤] وقال رَسُولُ اللهِ ﷺ: (يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ. وَفِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ بُرَّةٍ أَوْ خَرْدَلَةٍ أَوْ ذَرَّةٍ مِنَ الإِيمانِ.)

فجعَلَهُ متفاضلاً.

Yine Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurdu: ***'La ilâhe illâ'llâh*** **diyen ve kalbinde buğday kadar veya hardal tanesi kadar yada zerre kadar imân olan kişi Cehennem'den çıkar.'**[50]

Yüce Allah imânı artıcı kılmıştır.

'İmânlarını bir kat daha arttırsınlar diye müminlerin kalplerine güven indiren o'dur. Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Allah bilendir ve her şeyi hikmetle yapandır.' (Feth 4)

Ayrıca yine Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ. ﴾ [آل عمران: ١٧٣]

"Bir kısım insanlar müminlere: 'Düşmanlarınız olan insanlar size karşı asker topladılar; aman sakının onlardan' dediklerinde bu onların imânlarını bir kat daha arttırdı ve: 'Allah bize yeter o ne güzel vekildir' dediler." (Âl-i İmrân 173)]

[50] Enes b. Mâlik ﷺ'dan, Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurdu:

(يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَفِي قَلْبِهِ وَزْنُ شَعِيرَةٍ مِنْ خَيْرٍ وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَفِي قَلْبِهِ وَزْنُ بُرَّةٍ مِنْ خَيْرٍ وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَفِي قَلْبِهِ وَزْنُ ذَرَّةٍ مِنْ خَيْرٍ.)

'*Lâ ilâhe illâ'llâh* diyen ve kalbinde bir arpacığa denk hayır olan kişi Cehennem'den çıkar. Sonra *Lâ ilâhe illâ'llâh* deyip kalbinde bir buğdaycığa denk hayır olan kişi Cehennem'den çıkar. Sonra *Lâ ilâhe illâ'llâh* deyip kalbinde zerre miktarı hayır olan kişi Cehennem'den çıkar.'

Bkz. Buhârî (*Imân* Bab: 33-34 no: 44; *Tevhid* Bab 19 no: 7415) ve Müslim (*Imân* Bab: no: 193/325) vd.

[F-) İNÂNMAMIZ GERKEN ŞEYLER] [RASÛLÜLLÂH ﷺ'İN HABER VERDİĞİ HER ŞEYE İMÂN EDERİZ]

[٥٥] ويجبُ الإيمانُ بكلِّ مَا أَخبَرَ به النبيُّ ﷺ وصَحَّ به النَّقلُ عَنْه فيما شَاهَدْناه أو غابَ عَنّا، نَعْلَمُ أنَّه حَقٌّ وصِدقٌ، وسواءٌ في ذلك ما عقَلْناهُ وجَهِلناهُ، ولم نَطَّلِعْ على حقيقةِ معناهُ، مِثْل حديثِ الإسْراءِ والمِعراجِ وكان يَقَظَةً لا مَنامًا، فإنَّ قُرَيْشًا أنْكَرَتْهُ وأَكْبَرَتْهُ ولم تكن تُنْكِرُ المناماتِ.

[55] Şahid olduğumuzveya bizim için gayb olan şeyler hususunda Nebî ﷺ'in haber verdiği ve naklin sahih olduğu her şeye imân etmek gereklidir. Aklettiğimiz veya bilmediğimiz ve gerçek manasına muttali olamadığımız şeyler bu hususta eşit hükümdedir. (Yani hepsine imân ederiz.) *İsrâ'* ve *Mi'râc* hadisleri gibi. (İsra ve Mirac hadiseleri) uyanıkken olmuştur. Uyurken (uyku halindeyken) değil. Zira Kureyş bu olayı inkar etmiş ve büyütmüştür. Uykuda olan şeyler (böyle) inkar edilip (büyütülmezler.)[51]

[٥٦] ومِنْ ذلك أنَّ مَلَكَ الموْتِ لمَاَّ جاءَ إلى موسى عليه السلام ليَقْبِضَ روحَهُ لَطَمَهُ فَفَقَأَ عَيْنَهُ، فَرَجَعَ إلى ربِّهِ فَرَدَّ عَلَيْهِ عَيْنَهُ.

---

[51] İsrâ' ve Mi'râc hakkında gelen hadisler için *Miftâhu Kunuzi's-Sunne*, İsrâ' Maddesi'ne bakınız. [Buhârî (no: 3207, 3887) ve Müslim (no: 164/264). Yine Suyûtî'nin *el-Âyetu'l-Kubrâ fi Şerhi Kıssatu'l-İsrâ'*; Ebî Şâme'nin *Nûru'l-Mısrâ* ve Ebî Şehbe'nin *el-İsrâ' ve'l- Mi'râc* adlı kitaplarına bakınız.]

[56] Yine şu olayda bu (grup hadisler)dendir. Ölüm meleği ruhunu kabzetmek için Mûsâ ﷺ'a geldiğinde Mûsâ ﷺ ona bir tokat attı ve gözünü çıkardı. O da Rabbine döndü ve Rabbi ona gözünü geri verdi.[52]

---

[52] Hemmâm b. Munebbih ﷺ'dan rivayet o şöyle demiştir:

(هٰذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَذَكَرَ أَحَادِيثَ مِنْهَا: وَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ جَاءَ مَلَكُ الْمَوْتِ إِلَى مُوسَى ﷺ فَقَالَ لَهُ أَجِبْ رَبَّكَ قَالَ فَلَطَمَ مُوسَى ﷺ عَيْنَ مَلَكِ الْمَوْتِ فَفَقَأَهَا قَالَ فَرَجَعَ الْمَلَكُ إِلَى اللهِ تَعَالَى فَقَالَ إِنَّكَ أَرْسَلْتَنِي إِلَى عَبْدٍ لَكَ لَا يُرِيدُ الْمَوْتَ وَقَدْ فَقَأَ عَيْنِي قَالَ فَرَدَّ اللهُ إِلَيْهِ عَيْنَهُ وَقَالَ ارْجِعْ إِلَى عَبْدِي فَقُلِ الْحَيَاةَ تُرِيدُ فَإِنْ كُنْتَ تُرِيدُ الْحَيَاةَ فَضَعْ يَدَكَ عَلَى مَتْنِ ثَوْرٍ فَمَا تَوَارَتْ يَدُكَ مِنْ شَعْرَةٍ فَإِنَّكَ تَعِيشُ بِهَا سَنَةً قَالَ ثُمَّ مَهْ قَالَ ثُمَّ تَمُوتُ قَالَ فَالْآنَ مِنْ قَرِيبٍ رَبِّ أَمِتْنِي مِنَ الْأَرْضِ الْمُقَدَّسَةِ رَمْيَةً بِحَجَرٍ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَاللهِ لَوْ أَنِّي عِنْدَهُ لَأَرَيْتُكُمْ قَبْرَهُ إِلَى جَانِبِ الطَّرِيقِ عِنْدَ الْكَثِيبِ الْأَحْمَرِ.)

'Bu (aktaracağım) Ebû Hureyre ﷺ'nun Rasûlüllâh ﷺ'den bize tahdis etmiştir' dedikten sonra hadisleri zikretti. Onlardan biri şöyledir: Rasûlüllâh ﷺ şöyle dedi: **"Ölüm Meleği Mûsâ ﷺ'a geldi ve ona: 'Rabbine karşılık ver (cevap ver)' dedi.** [Rasûlüllâh ﷺ] dedi ki: **'Musâ ﷺ ölüm meleğinin gözüne bir tokat attı ve gözünü çıkardı.'** (Devamla Rasûlüllâh ﷺ şöyle) anlattı: **'Melek Yüce Allah'a döndü ve şöyle dedi: Sen beni ölümü istemeyen bir kuluna göndermişsin. Gözümü çıkardı.'** [Rasûlüllâh ﷺ] buyurdu ki: **'Allah ona gözünü iade etti ve şöyle dedi: Kuluma dön ve şöyle de: Hayatı mı istiyorsun? Şayet istediğin hayat ise elini bir öküzün sırtına koy. Elinin kapladığı kıl sayısı kadar yaşayacaksın.'** Dedi ki: **'Sonra bırak.'** Yine şöyle dedi: **'Sonra öleceksin. (Mûsâ ﷺ) şöyle dedi: (Ya Rabbi o halde) şimdi birazdan beni Arz-ı Mukaddes'e bir taş atımlık mesafede öldür.'** Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurdu: **'Vallahi şayet (şimdi orada) onun yanında olsaydım size onun yolun yanında kırmızı kum tepesinin yanında ki kabrini gösterirdim.'"**

[Buhârî (*Enbiyâ'* Bab 31/32 no: 3407; *Cenâ'iz* Bab 68 no: 1339); Müslim, (*Fedâ'il* [Bab: 42 no: 2372/157-158) vd. rivayet etmiştir. Lafız Müslim'indir. Hadisin geniş tahric ve incelemesi için bkz. Necmi Sarı, *Hz. Musa'nın Ölüm Meleğinin Gözüne Çıkarması Hadisini Anlamaya Doğru* adlı eseri.]

[٥٧] ومِنْ ذلك أشراطُ السّاعةِ، مِثْلُ خُروجِ الدَّجّالِ، ونُزولِ عيسى ابنِ مريمَ عليه السلام فيَقْتُلُهُ، وخروجِ يأجوجَ ومأجوجَ، وخروج الدَّابّةِ، وطُلُوعِ الشَّمسِ مِنْ مغْرِبِهَا، وأشْباهِ ذلك مما صحَّ به النَّقْلُ.

[57] Kıyamet alametlerinden olan Deccâl'in çıkması[53] Meryem oğlu 'Îsâ عليه السلام'ın inişi ve Deccâl'i öldürüşü,[54]

---

[53] [Fatıma bt. Kays رضي الله عنها'dan, Rasûlüllâh ﷺ şöyle demişti:

أَلا إِنَّهُ فِي بَحْرِ الشأم، أَوْ بَحْرِ الْيَمَن، لاَ بَل مِنْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ ما هُوَ، مِنْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ ما هُوَ، وَأومأ بِيَدِهِ إِلَى الْمَشْرِقِ.

'Haberiniz olsun ki o Şam denizinde yahut Yemen denizindedir. Hayır o, muhakkak ki doğu tarafındadır. Hayır o, muhakkak ki doğu tarafındadır (diye buyurdu ve eliyle doğu tarafına doğru işaret etti).'

Müslim, (*Nevevî Şerhi,* 18/83).

Ebû Bekir رضي الله عنه'dan: "Rasûlüllâh ﷺ bize şöyle dedi:

الدَّجَّالُ يَخْرُجُ مِنْ أَرْضٍ بِالْمَشْرِقِ، يُقَالُ لَهَا: خُرَاسَانُ.

'Deccâl doğudaki bir yerden çıkacak. Oraya Horasan denilir.'"

Tirmizî, *Bâbu mâ Câ'e min Eyne Yahrucu'd-Deccâl,* (*Tuhfetu'l-Ahfazi Şerhi,* 6/495). Elbânî, '**sahih**tir' demiştir. Bkz. *Sahîhu'l-Câmi'i's-Sağîr,* (3/150, no: 3398).

Enes رضي الله عنه, Rasûlüllâh ﷺ'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

الدَّجَّالُ يَخْرُجُ مِنْ يَهُودِيَةِ أَصْبَهَانَ، مَعَهُ سَبْعُونَ أَلْفًا مِن اليَهُودِ.

'Deccâl İsbahân Yahudîliği'nden çıkacak. Beraberinde yetmişbin Yahudî olacak.'

Ahmed, *Musned,* (*Fethu'r-Rabbânî Tertibi,* 24/73). İbn Hacer, '**sahih**tir' demiştir. Bkz. *Fethu'l-Bârî,* (13/328).

İbn Hacer رحمه الله, *Fethu'l-Bârî,* (13/91)'de diyor ki: 'Nereden çıkacağına gelince, bir kere onun doğu tarafından çıkacağı kesindir.'

İbn Kesîr رحمه الله, *en-Nihâye/el-Fiten ve'l-Melâhim,* (1/128)'de diyor ki: 'Çıkışının başladığı yer Isbahân'daki Yahudî mahallesidir.'

Deccal hakkında hadisler çoktur. *Miftâhu Kunuzi's-Sunne,* 'Deccâl' maddesine; Yûsuf el-Vâbil, *Eşrâtu's-Sâ'a* (Trc. *Kur'ân ve Sahih Hadisler Işığında Kıyamet Alametleri, Hadis Yayınları*) kitabının 'Deccâl' bölümüne bkz.]

[54] [Nevvâs b. Sem'ân ﷺ'dan rivayet ettiği Deccâl'in çıkması ve sonra 'Îsâ ﷺ'ın inmesinden bahseden uzunca hadiste Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurmaktadır:

إِذْ بَعَثَ اللَّهُ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ، فَيَنْزِلُ عِنْدَ الْمَنَارَةِ الْبَيْضَاءِ شَرْقِيَّ دِمَشْقَ، بَيْنَ مَهْرُودَتَيْنِ، وَاضِعًا كَفَّيْهِ عَلَى أَجْنِحَةِ مَلَكَيْنِ، إِذَا طَأْطَأَ رَأْسَهُ قَطَرَ، وَإِذَا رَفَعَهُ تَحَدَّرَ مِنْهُ جُمَانٌ كَاللُّؤْلُؤِ، فَلاَ يَحِلُّ لِكَافِرٍ يَجِدُ رِيحَ نَفَسِهِ إِلاَّ مَاتَ، وَنَفَسُهُ يَنْتَهِي حَيْثُ يَنْتَهِي طَرْفُهُ، فَيَطْلُبُهُ حَتَّى يُدْرِكَهُ بِبَابِ لُدٍّ، فَيَقْتُلُهُ ثُمَّ يَأْتِي عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ قَوْمٌ قَدْ عَصَمَهُمُ اللَّهُ مِنْهُ، فَيَمْسَحُ عَنْ وُجُوهِهِمْ ، وَيُحَدِّثُهُمْ بِدَرَجَاتِهِمْ فِي الْجَنَّةِ.

'Allah, Mesîh b. Meryem ﷺ'ı gönderir. O da Dımaşk'in doğu tarafındaki Beyaz Minare yanına, üzerinde herd boyası ile boyanmış iki parça elbise içinde ellerini iki meleğin kanatları üzerine koymuş olarak iner. Başını aşağıya eğince su damlatır, yukarıya kaldırdığı zaman da onlardan ufak inci taneleri süzülür. Artık hiç bir kafir için onun soluğunun rüzgarını diri olduğu halde bulması mümkün olmaz. Onun soluğu da gözünün göreceği yere kadar ulaşır. 'Îsâ ﷺ, Deccâl'i arar ve sonunda onu *Bâbu Ludd* denilen yerde yetişerek öldürür. Sonra Meryem oğlu 'Îsâ ﷺ'ın yanına Allah'ın Deccâl'in şerrinden korumuş olduğu bir kavim gelir. 'Îsâ ﷺ onların yüzlerine, eliyle dokunup mesh eder ve onlara Cennetteki derecelerini söyler.'

Müslim, *Fiten ve Eşrâtu's-Sâ'a, Bâbu Zikri'd-Deccâl,* (*Nevevî Şerhi,* 18/67-68).

Ebû Hureyre ﷺ'dan Rasûlüllâh ﷺ'in şöyle dediğini rivayet etmektedir:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَيُوشِكَنَّ أَنْ يَنْزِلَ فِيكُمُ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا عَدْلاً، فَيَكْسِرَ الصَّلِيبَ، وَيَقْتُلَ الْخِنْزِيرَ، وَيَضَعَ الْجِزْيَةَ، وَيَفِيضَ الْمَالُ حَتَّى لاَ يَقْبَلَهُ أَحَدٌ، حَتَّى تَكُونَ السَّجْدَةُ الْوَاحِدَةُ خَيْرًا مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا.

"Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki muhakkak ileride Meryem oğlu 'Îsâ sizin içinize adaletli bir hakem olarak inecektir. O zaman haçı kıracak, domuzu öldürecek, cizye vergisini kaldıracak, mal o kadar çoğalacak ki hiç bir kimse mal kabul etmeyecek. Nihayet bir tek secde dünya ve dünyadaki her şeyden daha hayırlı olacaktır.' Ebû Hureyre ﷺ diyor ki: 'Eğer isterseniz şu âyeti okuyun:

وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلاَّ لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا.

'Ehli Kitap'tan her biri, ölümünden önce ona muhakkak imân edecektir. Kıyamet gününde de o, onlara şahit olacaktır.' (Nisâ', 4/159)""

Ye'cûc ve *Me'cûc*'un çıkışı,[55] Dâbbe'nin çıkışı,[56] Güneşin battığı yerden doğuşu gibi.[57] Ve nakli sahih olup bunlara benzer (hadisler) bu gruptandır.

Buhârî, *Kitâbu Ehadisi'l-Enbiyâ, Bâbu Nuzûli Îsâ b. Meryem, (Fethu'l-Bârî Şerhi,* 6/490-491); Müslim, *İmân, Bâbu Nuzûli Îsâ b. Meryem Hakimen, (Nevevî Şerhi,* 2/189-191). Îsâ ﷺ'ın Dımaşk/Şam'da çıkışı, Deccâl'i öldürüşü, ahir zamana hükmetmesi, salîb'i (haçı) kırışı, domuzları öldürüşü hakkında *Miftâhu Kunuzi's-Sunne*, 'Îsâ ﷺ Maddesi'ne ve Muhammed Enverşâh el-Keşmirî, el-Hindî'nin *et-Tasrîbu bima tevatera fi Nuzûli'l-Mesîh* (Mesih'in inişi hakkında ki rivayetlerin tevatüre ulaştığının açıklanması) adlı kitabına ve Yûsuf el-Vâbil, *Eşrâtu's-Sâ'a* (Trc. *Kur'ân ve Sahih Hadisler Işığında Kıyamet Alametleri, Hadis Yayınları*) kitabının Mesîh 'Îsâ ﷺ bölümüne bkz.]

[55] [Ebû Sufyân ﷺ'nun kızı Ummu Habîbe ﷺ'dan Zeynep bt. Cahş ﷺ'nın şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: "Rasûlüllâh ﷺ bir gün telaşla bizim yanımıza girdi ve şöyle dedi:

لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، وَيْلٌ لِلْعَرَبِ مِنْ شَرٍّ قَدِ اقْتَرَبَ، فُتِحَ الْيَوْمَ مِنْ رَدْمِ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مِثْلُ هَذِهِ -وَحَلَّقَ بِإِصْبَعِيْهِ الإِبْهَامِ وَالَّتِي تَلِيهَا- قَالَتْ زَيْنَبُ بِنْتُ جَحْشٍ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَنَهْلِكُ وَفِينَا الصَّالِحُونَ؟ قَالَ: نَعَمْ، إِذَا كَثُرَ الْخَبَثُ.

***'La ilâhe illâ'llâh*, yaklaşan bir şerden dolayı vay Arabın haline! Bu gün *Ye'cûc* ve *Me'cûc*'un seddinden şunun gibi bir delik açıldı.'** -Bunu söylerken başparmağı ile ondan sonra gelen şehadet parmağını (bir halka haline getirdi.- Ben (Zeynep) dedim ki: 'Yâ Rasûlallâh! İçimizde bunca salih kimseler varken biz helak olurmuyuz'. Rasûlüllâh: **'Evet (ahlaksızlık ve günahlar gibi) kötülükler çoğalırsa helak olursunuz'** dedi."

Buhârî, *Enbiyâ, Bâbu Kıssatu Ye'cûc ve Me'cûc (Fethu'l-Bâri Şerhi,* 6/381), *Fiten, (Fethu'l-Bâri Şerhi,* 13/106); Müslim, *Fiten ve Eşrâtu's-Sâ'a, (Nevevî Şerhi,* 18/2-4). Ye'cûc ve Me'cûc'un çıkışı hakkında Yûsuf el-Vâbil, *Eşrâtu's-Sâ'a* (Trc. *Kur'ân ve Sahih Hadisler Işığında Kıyamet Alametleri, Hadis Yayınları*) kitabının 'Ye'cûc ve Me'cûc' bölümüne bkz.]

[56] [Ebû Umâme ﷺ'dan **merfu** olarak Rasûlüllâh ﷺ'in şöyle dediğini rivayet ediyor:

تَخْرُجُ الدَّابَّةُ، فَتَسِمُ النَّاسَ عَلَى خَرَاطِيمِهِمْ، ثُمَّ يَعْمُرُونَ فِيكُمْ حَتَّى يَشْتَرِيَ الرَّجُلُ الْبَعِيرَ فَيَقُولُ: مِمَّنْ اشْتَرَيْتَهُ ؟ فَيَقُولُ: اشْتَرَيْتُهُ مِنْ أَحَدِ الْمُخَطَّمِينَ.

"*Dâbbe* çıkar, insanların burunları üzerine damga vurur. Sonra içinizde bu insanların sayısı çoğalır. Öyle ki bir adam deve satın alırda Ona: 'Bu-

[AHİRET'İN HALLERİNE İMÂN]

[٥٨] وعذابُ القبرِ ونعيمُه حقٌّ، وقد استعاذَ النبيُّ ﷺ مِنْهُ، وأَمَرَ بِهِ في كلِّ صلاةٍ.

[58] Kabir azabı ve kabrin bolluğu (saadeti, rahatı) haktır.[58] Nebî ﷺ ondan Allah'a sığınmış ve her namazda ondan (Allah'a sığınılmasını) emir buyurmuşlardır.[59]

---

nu kimden satın aldın?' diye sorulur. O da: 'Yüzünde damga izi bulunan birinden' diye cevap verir."
Ahmed, *Musned, (Muntahabu'l-Kenzi'l-Ummâl dipnotu,* 5/268). Heysemi, *Mecma'u'z-Zevâ'id,* (8/6)'da: 'Ömer b. 'Abdurrahmân b. 'Atiyye dışında ravileri **sahih** hadis ravileri olup o da **sika** birisidir' demiştir. Elbânî hadisin **sahih** olduğunu söylemiştir. Bkz. *Sahîhu'l-Cami'i's-Sagîr,* (3/37, no: 2924), *Silsîletu'l-Ahâdîsi's-Sahîha,* (1/3/31, no: 322). Dâbbe hakkında Yûsuf el-Vâbil, *Eşrâtu's-Sâ'a* (Trc. *Kur'ân ve Sahih Hadisler Işığında Kıyamet Alametleri, Hadis Yayınları*) kitabının 'Dâbbe' bölümüne bkz.]

[57] [Ebû Hureyre ؓ'dan Rasûlüllâh ﷺ'in şöyle dediğini rivayet etmektedir:

لاَ تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا، فَإِذَا طَلَعَتْ فَرَآهَا النَّاسُ آمَنُوا أَجْمَعُونَ، فَذَلِكَ حِينَ لاَ يَنْفَعُ نَفْسًا إِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا.

'Güneş battığı yerden doğmadan kıyamet kopmaz. İşte o zaman bu olayı gören insanların hepsi imân ederler. Ancak, önceden inanmamış ya da imânında bir hayır kazanmamış olan kimseye artık imânı bir fayda sağlamaz.'
Buhârî, *Rikâk,* (*Fethu'l-Bârî Şerhi,* 11/352) ve Müslim, *İmân, Bâbu ez-Zaman elleti lâ Yukbel fihi'l-Imân,* (*Nevevî Şerhi,* 2/194). Güneşın battığı yerden doğması hakkında Yûsuf el-Vâbil, *Eşrâtu's-Sâ'a* (Trc. *Kur'ân ve Sahih Hadisler Işığında Kıyamet Alametleri, Hadis Yayınları*) kitabının 'Güneş Battığı Yerden Doğması' bölümüne bkz.]

[58] İbn 'Abbâs ؓ'dan, o da Nebî ﷺ'den şöyle rivayet etmiştir:

[٥٩] وفِتْنَةُ القَبْرِ حقٌّ، وسُؤالُ مُنْكَرٍ ونكيرٍ حقٌّ، والبَعْثُ بعْدَ الموْتِ حقٌّ وذلك حين يَنْفُخُ إسرافيلُ عليه السلامُ في الصُّورِ: ﴿فَإِذَا هُمْ مِنَ الأَجْدَاثِ إِلَى رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ.﴾ [يس: ٥١]

[59] Kabrin fitnesi (imtihanı) haktır.[60] *Munker* ve *Nekîr*'in suali haktır.[61] Ölümden sonra diriliş haktır. Bu İs-

---

(أَنَّهُ مَرَّ بِقَبْرَيْنِ يُعَذَّبَانِ فَقَالَ: ‹ **إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ وَمَا يُعَذَّبَانِ فِى كَبِيرٍ أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكَانَ لاَ يَسْتَتِرُ مِنَ الْبَوْلِ، وَأَمَّا الآخَرُ فَكَانَ يَمْشِى بِالنَّمِيمَةِ.** › ثُمَّ أَخَذَ جَرِيدَةً رَطْبَةً فَشَقَّهَا بِنِصْفَيْنِ، ثُمَّ غَرَزَ فِى كُلِّ قَبْرٍ وَاحِدَةً. فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، لِمَ صَنَعْتَ هَذَا. فَقَالَ: ‹ **لَعَلَّهُ أَنْ يُخَفَّفَ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَيْبَسَا.** ›)

"Nebî ﷺ bir gün azab gören iki kabre uğradı ve şöyle dedi: **'O ikisi azab görüyorlar ve de büyük bir şeyden dolayı da azab görüyor değiller. Onlardan biri idrarından sakınmazdı. Diğeri ise koğuculuk yapmak için dolaşıdı.'** Sonra taze yeşil bir hurma dalı aldı ve ikiye yardı. Sonra her birini bir kabre dikti. (Sahâbeler) dediler ki: 'Ey Allah'ın Rasûlü! Bunu niye yaptın? Nebî ﷺ ise şöyle dedi: **'Umulur ki bu (hurma yeşil hurma dalları) kuruyana kadar onlardan (azap) hafifletilir.'"**

Buhârî, (*Cenâ'iz* 82[/no: 1361 Hadisin metin farklılıkları için bkz. Buhârî, (no: 216, 218, 1378, 6052 ve 6055])

[59] [Ebû Hureyre ﷺ'dan Rasûlüllâh ﷺ'in şöyle dediğini rivayet etmektedir:

إِذَا تَشَهَّدَ أَحَدُكُمْ، فَلْيَسْتَعِذْ بِاللهِ مِنْ أَرْبَعٍ، يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ.

"Sizden birisi teşehhüde oturduğunda şöyle diyerek dört şeyden Allah'a sığınsın: 'Ey Allahım! Cehennem azabından, kabir azabından, hayatın ve ölümün fitnesinden, Mesîh Deccâl fitnesinin şerrinden sana sığınırım.'"

Müslim, *Mesâcid ve Mevâdi'u's-Salâ, Bâbu Te'avvuzu min Azâbi'l-Kabri ve Azâbi Cehennem*, (*Nevevî Şerhi*, 5/87).]

[60] Esmâ' bt. Ebî Bekir ﷺ'dan, o şöyle demiştir:

(ثُمَّ قَالَ ‹ مَا مِنْ شَىْءٍ لَمْ أَكُنْ أُرِيتُهُ إِلاَّ رَأَيْتُهُ فِى مَقَامِى حَتَّى الْجَنَّةَ وَالنَّارَ، فَأُوحِىَ إِلَىَّ أَنَّكُمْ تُفْتَنُونَ فِى قُبُورِكُمْ، مِثْلَ -أَوْ قَرِيبًا لاَ أَدْرِى أَىَّ ذَلِكَ قَالَتْ أَسْمَاءُ- مِنْ فِتْنَةِ

rafil ﷺ'ın Sûra üfürdüğü zamadır: *'Nihayet Sûra üfürülecek. Bir de bakarsın ki onlar kabirlerinden Rablerine koşarlar.'* (Yâsîn 51)

[٦٠] ويُحْشَرُ النَّاسُ يومَ القيامةِ حُفَاةً عُراةً غُرْلاً بُهْمًا، فيقِفونَ في مَوْقِفِ القيامةِ، حتّى يَشْفَعَ فيهم نبيُّنا محمدٌ ﷺ ويُحاسِبُهُم اللهُ تبارك وتعالى، وتُنْصَبُ الموازينُ، وتُنْشَرُ الدَّواوينُ، وتَتَطايَرُ صَحائفُ الأَعْمالِ إلى الأَيْمانِ والشَّمائِلِ:

[60] Kıyamet gününde insanlar yalın ayak, çıplak, sünnetsiz ve dünyada ki körlük ve topallık gibi kusurlardan salim halde haşrolurlar. Kıyamet durağında dikilip

---

الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ، يُقَالُ مَا عِلْمُكَ بِهَذَا الرَّجُلِ فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ -أَوِ الْمُوقِنُ لاَ أَدْرِى بِأَيَّتِهِمَا قَالَتْ أَسْمَاءُ- فَيَقُولُ هُوَ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ جَاءَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى، فَأَجَبْنَا وَاتَّبَعْنَا، هُوَ مُحَمَّدٌ. ثَلاَثًا، فَيُقَالُ نَمْ صَالِحًا، قَدْ عَلِمْنَا إِنْ كُنْتَ لَمُوقِنًا بِهِ، وَأَمَّا الْمُنَافِقُ -أَوِ الْمُرْتَابُ لاَ أَدْرِى أَىَّ ذَلِكَ قَالَتْ أَسْمَاءُ- فَيَقُولُ لاَ أَدْرِى، سَمِعْتُ النَّاسَ يَقُولُونَ شَيْئًا فَقُلْتُهُ.»

...Sonra Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurdu: **"Daha önce bana gösterilmemiş her şey, hatta Cennet ve Cehennem bile bana burada gösterildi. Bana vahyolundu ki siz kabirlerinizde tıpkı** -veya: yakın bir şekilde, burada Esmâ' ﷺ'nın bunlardan hangisini dediğini bilemiyorum- **Mesih Deccâl'in fitnesi (imtihanı) gibi fitneye (imtihana) tutulacaksınız. (Kişiye) şöyle denilir: 'Bu adam hakkında ki bilgin ne?' Mümine gelince** -veya: Mukin, Esmâ' ﷺ'nın bu ikisinden hangisini dediğini bilemiyorum- **O şöyle der: 'O, Muhammed'dir, Allah'ın Rasûlüdür. Bize apaçık deliller ve hidayetle gelmiştir. Ona cevap verdik ve ona uyduk.' Üç defa: 'O Muhammed'dir' der. Ona şöyle denir: 'Sâlih bir şekilde uyu! Senin ona kesinkes inandığını bildik.' Münafığa gelince** -veya: Şüpheciye, Esmâ' ﷺ'nın bunlardan hangisini dediğini bilemiyorum- **O şöyle der: 'Bilemiyorum, insanları onun hakkında bir şeyler derken işittim. Bende onu dedim.'"**

Buhârî, (*Ilm* 24[no: 86]) ve Müslim, (*Kusûf* 11[no: 905]).

[61] Kabir sorgusuna dair bkz. Ebû Dâvud, (*Sunne* bab 24 no: 4750-4754).

duracaklar. Tâ ki Nebî'miz Muhammed ﷺ'e onlar hakkında şefaat yetkisi verilecek.[62] Allah *Tebâreke ve Te'âlâ* hazretleri onları hesaba çekecek, teraziler kurulup, defterler yayılacak. Amellerin yazılı olduğu sayfalar sağa sola uçuşacak:

﴿ فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ. فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا. وَيَنقَلِبُ إِلَى أَهْلِهِ مَسْرُورًا. وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ. فَسَوْفَ يَدْعُو ثُبُورًا. وَيَصْلَى سَعِيرًا. ﴾ [الانشقاق: ٧-١٢]

'Kitâbı sağından verilmiş olana gelince o kolay bir hesapla hesaba çekilecek ve ailesine sevinçli bir şekilde dönecek. Kitabı arka tarafından verilmiş olana gelince o yok olmak için dua edecek ve kızgın ateşe girecek.' (İnşikâk 7-12)

[٦١] والميزانُ له كِفَّتانِ ولِسانٌ، تُوزَنُ به أعمال العباد:

[61] Mizân (yani: terazi) kendisiyle amellerin tartılacağı iki kesesi ve bir dili olan bir şeydir:

﴿ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ. وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ. ﴾ [المؤمنون: ١٠٢-١٠٣]

'Tartıları ağır olan işte onlar felaha erenlerdir. Tartıları hafif olan işte onlar ise nefislerini hüsrana uğratıp ebedi olarak Cehennem'de kalacak olanlardır.' (Mu'minûn 102-102)

[62] Şefaat için bkz: Buhârî, (*Rikâk* 51) ve Müslim (*İmân* 316).

[٦٢] ولنبيِّنا محمدٍ ﷺ حوْضٌ في القِيامَةِ ماؤُهُ أشَدُّ بياضًا مِنَ اللَّبَنِ، وأحْلَى مِنَ العَسَلِ، وأَبَارِيقُهُ عَدَدُ نُجُومِ السَّمَاءِ، مَنْ شَرِبَ مِنْهُ شَرْبَةً لَمْ يَظْمَأْ بعْدَها أبدًا.

[62] Kıyamet gününde Nebî ﷺ'in bir havuzu vardır. Suyu sütten daha beyaz baldan daha tatlıdır. Testileri gökteki yıldızlar sayısıncadır. Ondan bir kere içen ondan sonra ebediyyen bir daha susamayacaktır.[63]

[٦٣] والصِّراطُ حقٌّ يَجُوزُهُ الأَبْرارُ، ويَزِلُّ عنْهُ الفُجَّارُ.

[63] Sırat haktır, iyiler onu geçecek facirler ondan kayacaktır.[64]

[٦٤] ويَشْفَعُ نبيُّنا ﷺ فيمَنْ دخلَ النّارَ مِنْ أُمّتِهِ مِنْ أَهْلِ الكَبَائِرِ فيَخْرُجونَ بِشفاعَتِهِ بَعْدَمَا احْتَرَقُوا وصاروا فَحْمًا وحمَمًا، فيدخلونَ الجنَّةَ بشفاعَتِهِ.

[64] Nebî'miz ﷺ ümmetinden büyük günah işleyip Cehennem'e girenlere şefaat edecektir. Onun şefaati sayesinde yandıktan kömür ve kül olduktan sonra Cehen-

---

[63] ['Abdullah b. 'Amr ﷺ'dan, Nebî ﷺ şöyle buyurdu:
(حَوْضِي مَسِيرَةُ شَهْرٍ، مَاؤُهُ أَبْيَضُ مِنَ اللَّبَنِ، وَرِيحُهُ أَطْيَبُ مِنَ الْمِسْكِ، وَكِيزَانُهُ كَنُجُومِ السَّمَاءِ، مَنْ شَرِبَ مِنْهَا فَلاَ يَظْمَأُ أَبَداً.)
'Benim havuzum bir aylık mesafedir. Suyu sütten daha beyaz, kokusu miskten daha hoştur. Testileri göğün yıldızları gibidir. Ondan içen bir daha ebediyyen susamaz.'
Buhârî, (*Rikâk* 53/no: 6579).]

[64] Bkz. Buhârî (*Rikâk* 52/no: 6573); Müslim (*İmân* 302) ve İbn Mâce (*Zuhd* 33).

nem'den çıkıp yine Nebî ﷺ sayesinde Cennet'e girecekler-dir.[65]

[٦٥] ولسائِرِ الأنبياءِ والمؤمنين والملائكةِ شفاعاتٌ،

[65] Diğer Nebîlerin ve Meleklerinde şefaatleri var-dır.[66]

قال تعالىٰ: ﴿ وَلا يَشْفَعُونَ إِلا لِمَنِ ارْتَضَى وَهُم مِّنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ. ﴾ [الأنبياء: ٢٨]

Yüce Allah şöyle buyurdu: *'(Melekler) O'nun razı olduğu kimseden başkasına şefaat edemezler ve O'nun korkusundan titrerler.'* (Enbiyâ' 28)

[٦٦] ولا تَنْفَعُ الكافِرَ شفاعةُ الشّافعين.

[66] Şefaat edicilerin şefaati kafire fayda vermez.[67]

[٦٧] والجنَّةُ والنّارُ مخلوقتانِ لا تفْنيانِ، فالجنَّةُ مأوى أوليائه، والنّارُ عِقابٌ لأعدائِهِ، وأهلُ الجنَّةِ فيها مُخَلَّدونَ:

[67] Cennet ile Cehennem yaratılmışlar ve sona ermeyeceklerdir. Cennet Allah doslarının sığınağı iken, Cehennem Allah düşmanları için bir cezadır. Cennet ehli Cennet'te ebedî kalacaklardır.

---

[65] Buhârî (*Îmân* 306); İbn Mâce (*Zuhd* 37) ve Dârimî (*Rikâk* 96).
[66] Buhârî (*Tevhîd* 24); Nesâ'î (*Tatbîk* 81) ve Ahmed (3/94, 325; 5/43).
[67] Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ فَمَا تَنفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ. ﴾

'Şefaat edicilerin şefaati onlara fayda vermez.' (Muddesir 48)

﴿ إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ. لا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ.﴾ [الزخرف: ٧٤-٧٥]

'Muhakkak ki (küfre ve şirke giren) günahkarlar, cehennem azabında ebedi kalacaklardır. Onlardan (bu azap) hafifletilmeyecek- tir. Onlar, onun içinde ümidi kesmiş bir halde kalacaklardır.' (Zuhruf 74-75)

[٦٨] ويُؤْتَى بالموْتِ في صورَةِ كَبْشٍ أَمْلَحَ، فيُذبَحُ بين الجنَّةِ والنَّارِ، ثم يُقال: « **يا أهلَ الجنَّةِ خلودٌ ولا موْتَ، ويا أَهْلَ النَّارِ خلودٌ ولا موْتَ.**»

[68] Ölüm siyah-beyaz bir koç şeklinde getirilir ve Cennet ile Cehennem arasında boğazlanır. Sonra şöyle denir: **'Ey Cennet ehli! Sonsuzluk size ve ölüm yok. Ve Ey Cehennem ehli! Sonsuzluk size ve size de ölüm yok.'**[68]

---

[68]Ebû Sa'îd el-Hudrî 'dan dedi ki: "Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurdu:

(يُؤْتَى بِالْمَوْتِ كَهَيْئَةِ كَبْشٍ أَمْلَحَ فَيُنَادِى مُنَادٍ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ، فَيَشْرَئِبُّونَ وَيَنْظُرُونَ فَيَقُولُ: هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ فَيَقُولُونَ: نَعَمْ هَذَا الْمَوْتُ، وَكُلُّهُمْ قَدْ رَآهُ، ثُمَّ يُنَادِى: يَا أَهْلَ النَّارِ، فَيَشْرَئِبُّونَ وَيَنْظُرُونَ، فَيَقُولُ: هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ فَيَقُولُونَ: نَعَمْ هَذَا الْمَوْتُ، وَكُلُّهُمْ قَدْ رَآهُ، فَيُذْبَحُ. ثُمَّ يَقُولُ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ، خُلُودٌ فَلاَ مَوْتَ، وَيَا أَهْلَ النَّارِ، خُلُودٌ فَلاَ مَوْتَ ثُمَّ قَرَأَ: ﴿ وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِىَ الأَمْرُ وَهُمْ فِى غَفْلَةٍ﴾ وَهَؤُلاَءِ فِى غَفْلَةِ أَهْلِ الدُّنْيَا ﴿ وَهُمْ لاَ يُؤْمِنُونَ.﴾)

'Ölüm siyah-beyaz bir koç şekilde getirilir ve ardından bir münâdi şöyle seslenir: 'Ey cennet ehli!' Bunun üzerine (Cennet'tekiler) boyunlarını uzatıp bakarlar. O (münâdi) şöyle der: 'Bunu tanıyor musunuz?' Onlar: 'Evet' derler. 'Bu ölümdür.' Hepsi onu görmüştür. Sonra (Münâdi) şöyle sesle-

FASIL

[NEBÎ ﷺ'İN NUBUVVETİNE İMÂN]
[NEBÎ ﷺ ve SAHÂBELERİNİN رضي الله عنهم HUKUKU]

[٦٩] ومحمدٌ رسولُ اللهِ ﷺ خاتَمُ النَّبِيِّينَ وسَيِّدُ المرسلينَ، لا يصحُّ إيمانُ عبْدٍ حَتّى يُؤمِنَ برسالته، ويشهَدَ بنبوتِه، ولا يُقْضَى بيْنَ النَّاسِ في يوم القيامَةِ إلاَّ بشفاعَتِهِ، ولاَ يَدْخُلُ الجنّةَ أُمّةٌ إلاَ بعْدَ دُخولِ أُمّتِه.

[69] Muhammed Allah'ın Rasûlü, Nebî'lerin sonuncusu[69] ve Rasûllerin efendisidir. Kulun imânı onun risaletine inanıncaya ve nübüvvetini kabul edinceye kadar geçerli olmaz. O'nun şefeaati olmadan kıyamette insanlar

---

nir: 'Ey Cehennem ehli!' (Cehennemlikler) boyunlarını uzatıp bakarlar. (Münâdi) şöyle der: '!Bunu tanıyor musunuz?' Onlar: 'Evet' derler. 'Bu ölümdür.' Hepsi onu görmüştür. Ardından (koç şeklinde ki ölüm) boğazlanır ve (Münâdi) şöyle der: 'Ey Cennet halkı! Sonsuzluk size ölüm yok. Ey Cehennem halkı! Sonsuzluk size ölüm yok!' sonra şu (ayeti) okur: *'(Ey Rasûlüm!) işin bitirildiği (inkarcı ve günahkarların azap göreceği) hasret ve pişmanlık gününe karşı onları uyar. Onlar ise hâla gaflet içindedirler'* -gaflet içinde olanlar ehli dünyadır- *ve hâlâ inanmazlar.'* **(Meryem 39)"**
Buhârî (*Tefsîr*-Sure 19/1[no: 4730]) ve Müslim (*Cennet* 40).

[69] Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ... ﴾

'Muhammed içinizdeki adamlardan hiçbirinin babası değildir ve fakat O Allah'ın Rasûlü ve Nebîlerin sonuncusudur.' (Ahzâb 40)

arasında hüküm verilmez.[70] Hiçbir topluluk onun ümmeti Cennet'e girmeden Cennet'e giremez.[71]

[٧٠] صاحِبُ لِواءِ الحمْدِ، والمقامِ المحمودِ، والحوْضِ المورودِ، وهوَ إمامُ النَّبِيِّينَ، وخَطِيبُهم، وصاحِبُ شفاعتِهم، أمّتُه خيْرُ الأممِ.

(Nebî ﷺ) Hamd sancağının,[72] Makam-ı Mahmûd'un,[73] zikredilen havuzun[74] sahibidir. O nebîlerin imamı ve sözcü-

---

[70] Burada büyük şefaat hadisine işaret ediyor. Bkz. Buhârî (*Tevhîd* 19) ve Tirmizî (*Sıfâtu'l-Kıyâme* 10).

[71] [Ebû Hureyre ﷺ'dan rivayet olunduğuna göre, Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurmuştur:

(نَحْنُ الْآخِرُونَ الْأَوَّلُونَ يَومَ الْقِيَامَةِ، وَنَحْنُ أَوَّلُ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ.)

'Biz, dünyada son, ama kıyamet günü makam ve şeref bakımından ilk olan ümmetiz. Biz, Cennete girecek olan ilk ümmetiz.'

Buhârî (no: 876) ve Müslim (no: 2834). Lafız ise Müslim'e aittir.

[72] Ebû Sa'id ﷺ'dan şöyle dedi: "Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki:

(أَنَا سَيِّدُ ولدِ آدَمَ وَلاَ فَخْرَ، وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنشَقُّ الأَرضُ عنه يومَ القيامةِ وَلاَ فَخْرَ، وَأَنَا أَوَّلُ شافعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ وَلاَ فَخْرَ، وَلِوَاءُ الْحَمْدِ بِيَدِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلاَ فَخْرَ.)

'Övünme yok ben Âdem oğlunun efendisiyim. Övünme yok, ben kıyamet gününde yerin kendisi için yarılacağı ilk kişiyim. Övünme yok, ilk şefaat eden ve ettirilen benim. Övünme yok, kıyamet gününde Hamd sancağı benim elimdedir.'

Ibn Mâce (*Zuhd* 37). Elbânî, *Sahîhu İbn Mâce*'de **sahih** demiştir. Yine Bkz. *Tahrîcu Şerhu'l-'Akideti't-Tahâviyye* (170) ve *es-Sahîhâ* (no: 1571).

[73] Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا. ﴾

'Geceden bir kısmını sana has bir nafile olarak ibadetle geçir ki Rabbin seni övülmüş bir makama çıkarsın.' (Isrâ' 79)

Câbir b. 'Abdullah şöyle dedi: Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurdu:

südür, hatibidir. Onların şefaatinin sahibidir. Onun ümmeti ümmetlerin en hayırlısıdır.[73]

وأصحابُه خيْرُ أصحابِ الأنبياءِ عليهم السّلامُ.

Sahâbeleri ise nebîlerin sahâbelerinin en hayırlısıdırlar.

(من قال حين يسمع النِّداءَ: «اللهم ربَّ هذه الدعوة التامَّةِ والصلاةِ القائمة آتِ محمداً الوسيلةَ والفضيلة وابعثْه مقاماً محموداً الذي وعدتَه.» إلا حلَّت له الشفاعةُ يوم القيامة.)

"Kim ezanı işittiğinde: 'Ey bu tam devetin ve kılınmak üzere olan namazın Rabbi olan Allahım! Muhammed'e vesileyi ve fazileti ver. Vaad ettiğin övülmüş makama onu çıkar' derse; dikkat edin şefaat kıyamet gününde o kişiye uluşır."

Ebû Dâvud (*Salât* 37). Bkz. Tirmizî (*Salât* 43); Nesâ'î (*Ezân* 37); İbn Mâce (*Ezân* 4).

[74] Buhârî (*Rikâk* 53) ve Müslim (*Fedâ'il* 36). Elbânî **sahih** demiştir.

[75] Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ... ﴾

'Siz insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz...' (Âl-i 'İmrân 110)

[SAHÂBELERİN ﷺ FAZİLETİ]

[٧١] وأفضلُ أمّتِه أبو بكْرٍ الصِّديقُ، ثُم عمرُ الفاروقُ، ثُم عثمانُ ذو النُّورَينِ، ثُم عَليّ المُرْتَضَى ﷺ أَجْمَعِينَ. لِمَا رَوى عبْدُ اللَّهِ بنُ عُمَرَ ﷺ قال: كنَّا نقولُ والنبيُّ ﷺ حيٌّ: [أَفْضَلُ هذه الأمّة بعْدَ نبيّها] أبو بكرٍ، ثمَّ عمرُ، ثم عثمانُ، ثم عليّ. فيبلغُ ذلك النبيَّ ﷺ فلا يُنْكِرُه.

[71] Nebî ﷺ'in ümmetinin en faziletlisi Ebû Bekir es-Sıddık'tır. Sonra 'Umer el-Fâruk, 'Usmân Zû'n-Nureyn[76] sonra 'Alî el-Murtedâ ﷺ'dur. Zira 'Abdullah b. 'Umer ﷺ şöyle rivayet etmiştir: "Nebî ﷺ hayattayken biz şöyle diyorduk: '[Bu ümmetin Nebî'lerinden sonra en faziletlisi][77] Ebû Bekir sonra 'Umer sonra 'Usmân sonra 'Alî'dir. Bu dediklerimiz Nebî ﷺ'e ulaşırdı da Nebî ﷺ bunu inkar etmezdi.'"[78]

---

[76] **'Usmân b. 'Affân b. Ebî'l-'Âs b. 'Umeyye ﷺ:** Kureyş kabilesindendir. Müminlerin emiri, *Zû'n-Nureyn*: İki nûr sahibi: Râşid halifelerin üçüncüsü ve *Aşere-i Mubeşşere*'den biridir. Ermeniya, Kafkas, Horasan, Kirman, Sicistan, Afrika, ve Kıbrıs onun zamanında feth olunmuştur. Kur'ân'ın toplanmasını tamamlamış ve Nebî ﷺ'den 146 hadis rivayet etmiştir. Kırk gün Medine'deki evinde muhasara edilmiştir. Kurban Bayramı sabahından Kur'ân okurken H. 35/M. 656 senesinde şehit edilmiştir. (*A'lâm* 4/371).

[77] [Bazı nüshalarda bu ziyadelik vardır.]

[78] [Buhârî (*Fedâ'ilu Ashâbu'n-Nebî* 4/no: 3655, 3697); Ahmed (2/14); Ebû Dâvud (*Sunne* 7/no: 4627-4628); Tirmizî (no: 3707); İbn Ebî 'Âsım, *Sunne* (1190-1197 [1224-1233]). Bkz. Elbânî, *el-Mişkât,* (6076, İkinci Tahkik); *Zılâlu'l-Cenne,* (1190-1197)]

[٧٢] وصحَّتِ الرِّوايَةُ عنْ عليّ ﷺ أنَّهُ قالَ: ‹ خَيْرُ هذهِ الأمةِ بعد نبيِّها أبو بكرٍ ثم عمرُ، ولو شئْتُ سميْتُ الثَّالثَ.›

[72] Sahih bir rivayette 'Alî ﷺ şöyle demiştir: 'Nebî ﷺ'den sonra bu ümmetin en hayırlısı Ebû Bekir sonra 'Umer'dir. Şayet dileseydim üçüncüsünün de ismini söylerdim.'[79]

[٧٣] ورَوى أبو الدّرْدَاءِ عَنِ النبيِّ ﷺ أنّه قال: ‹ مَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ وَلاَ غَرَبَتْ بَعْدَ النَّبِيِّينَ والمُرْسَلِينَ عَلَى أَفْضَلَ مِنْ أَبِي بَكْرٍ.›

---

[79] [Ahmed, *Musned* (1/106, 110); 'Abdullah b. Ahmed, *Musned*'in *Zevâ'id*'inde (1/106, 110, 127); Ahmed, *Fedâ'ilu's-Sahâbe* (397); İbn Ebî 'Âsım, *Sunne* (1201). Elbânî sahihlemiştir.

Ebû Bekir ve 'Umer ﷺ'nun (şeyhayn) fazileti hakkında Malâtî eş-Şâfi'î ﷺ'nun *et-Tenbîh ve'r-Red* isimli eserinin (sy. 159-164) arasına, İbn Hacer el-Heytemî'nin *es-Savâ'iku'l-Muharrikâ* isimli eserinin (sy. 57-60) arasına bakılabilir. Ebû Dâvud'un Muhammed b. el-Hanefiyye'den rivayetine göre (Muhammed) şöyle demiştir:

(قلت لأبي: أيُّ الناس خيرٌ بعد رسول الله ﷺ؟ قال: أبو بكر، قال: قلت: ثم من؟ قال: ثم عمر، قال: ثم خشيت أن أقول ثم من؟ فيقول: عثمان، فقلت: ثم أنت يا أبَهْ؟ قال: ما أنا إلا رجلٌ من المسلمين.)

"Babama şöyle dedim: 'Rasûlüllâh ﷺ'den sonra insanların hangisi daha hayırlıdır?' (Babam): 'Ebû Bekir'dir' dedi. (Muhammed) şöyle dedi: Dedim ki: 'Sonra kim?' (babam): "Umer'dir' dedi. (Muhammed) şöyle dedi: Sonra ben: 'Osman' der diye: 'Sonra kim?' diye sormaktan korktum. Fakat şöyle dedim: 'Sonra sen misin? Ey babacığım!' (Babam) ise şöyle dedi: 'Ben Müslamanlardan bir adamdan başka biri değilim.'"

Ebû Dâvud (*Sunne* 7/no: 4629); Elbânî, *Zilâlu'l-Cenne* (1206). Elbânî **sahih** demiştir.]

[73] Ebû'd-Derdâ' ﷺ'nun[80] Nebî ﷺ'den rivayet ettiğine göre Nebî ﷺ şöyle buyurdu: 'Güneş, Nebî ve Rasûllerden sonra Ebû Bekir'den daha üstün birinin üzerine doğmuş ve batmış değildir.'[81]

[٧٤] وَهُو أَحَقُّ خَلْقِ اللهِ بالخِلافَةِ بعْدَ النبيِّ ﷺ؛ لفَضْلِهِ وسَابِقَتِه، وتَقْدِيمِ النبيِّ ﷺ له في الصّلاةِ على جميع الصّحابةِ ﷺ، وإجماعِ الصّحابة على تقْديمِه ومُبايَعَتِه، ولم يكنِ اللهُ ليَجْمَعَهم على ضَلالةٍ.

[74] O (Ebû Bekir ﷺ), fazileti, İslâm'a ilk girenlerden olması, Nebî ﷺ'in onu tüm sahâbeye karşı namazda öne geçirmesi ve sahâbenin onun öne geçmesi ve ona biat etme hususundaki icması sebebiyle Nebî ﷺ'den sonra Allah'ın mahlukatı içerisinde hilafete en layık olanıdır. Allah'ın onları icmalarında dalalet üzere kılması mümkün değildir.[82]

---

[80] **Ebû'd-Derdâ' ﷺ:** 'Uveymir b. Mâlik b. Kays b. Umeyye el-Ensârî el-Huzâ'î, sahâbedir. Kadı süvarilerin hakimlerindendir. Hiç ihtilafsız Nebî ﷺ zamanında ezber olarak Kur'ân'ın tamamını cem edenlerden biridir. H. 32/M. 625 senesinde Şam'da vefat etmiştir. Bkz. *el-A'lâm* (5/281).

[81] [Ahmed, *Fedâ'ilu's-Sahâbe* (no: 135); Ebû Nu'aym, *el-Hilye* (3/325); Rivayet zayıftır. Senedinde 'Abdullah b. Sufyân zayıftır. Bkz. 'Ukaylî, *ed-Du'afâ'* (207); *el-Mizân* (2/430); Yine seneddeki İbn Cureyc'in de *'an'ane*sinden dolayı rivayet zayıftır. İbn Cureyc mudellistir. Bkz. *Târîhu'l-Kebîr* (3/1/422); *el-Mizân* (2/609); *Tehzîb* (6/405).]

[82] İbn Kudâme ﷺ şu hadise işaret etmektedir:

(لاَ تَجْتَمِعُ أُمَّتِي عَلَى ضَلاَلَةٍ.)

'Ümmetim sapıklık üzere bir araya gelmez.'

[٧٥] ثم مِنْ بعده عمرُ الفاروق؛ لفضْلِه وعَهْدِ أَبي بكرٍ إليه.

[75] Ebû Bekir ﷺ'dan sonra (hilafete en layık olan) fazileti ve Ebû Bekir ﷺ'nun onu ataması sebebiyle 'Umer ﷺ'dur.

[٧٦] ثم عثمانُ ﷺ؛ لتقْديم أهلِ الشُّورى له.

[76] Sonra şura ehlinin onu öncelemesi sebebiyle 'Usmân ﷺ'dur.

[٧٧] ثم عليٌّ ﷺ؛ لفَضلِه وإجماعِ أهلِ عصْرِه عليه.

[77] Sonra fazileti ve asrındaki halkın onun üzerinde ki icması sebebiyle 'Alî ﷺ'dur.

[٧٨] وهؤلاءِ الخلفاءُ الرّاشدون المهديّون الذين قال رسول الله ﷺ: «عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينِ مِنْ بَعْدِي، عَضّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ.»

[78] Bunlar kendilerine doğru yolun gösterilmiş olduğu ve Rasûlüllâh ﷺ'in kendileri hakkında şöyle dediği Raşid halifelerdir:

Tirmizî (no: 2167); İbn Ebî 'Âsım, *Sunne* (80); Hâkim (1/115-116); el-Hatîb, *el-Fakih el-Mutefakkih* (1/61) İbn 'Umer ﷺ'dan rivayet edilmiştir. Elbânî **sahih** demiştir. Bkz. *el-Mişkât* (3/11) ve *ez-Zilâl* (80).

'Benden sonra size sünnetime ve Raşid Halifelerin sünnetine uymanızı tavsiye ederim. Onlara azı dişleriyle yapışın.'[83]

[٧٩] وقال ﷺ: « الخِلافَةُ مِنْ بَعْدِي ثَلاثُونَ سَنَةً.» فكان آخرُها خلافةَ عليٍّ رضي الله عنه.

[79] Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurdu: **'Benden sonra hilafet otuz senedir.'**[84] Bu (sürenin) sonu 'Alî رضي الله عنه'nun hilafeti idi.

[٨٠] ونَشْهَدُ للعشَرةِ بالجنّةِ، كما شَهِدَ لهم النبي ﷺ فقال: « أبُو بَكْرٍ فِي الجَنَّةِ، وعُمَرُ فِي الجنَّةِ، وعُثْمَانُ في الجنَّةِ، وعَلِيٌّ في الجنّةِ، وطَلْحَةُ فِي الجَنَّةِ، والزُّبَيْرُ فِي الجَنَّةِ، وسَعْدٌ فِي الجنَّةِ، وسَعِيدٌ في الجنّةِ، وعبدُ الرّحمنِ بنُ عوفٍ في الجنّةِ، وأبُو عُبَيْدَةَ بنُ الجَرَّاحِ في الجَنَّةِ.»

[80] Rasûlüllâh ﷺ'in Cennetlik olduklarına şahitlik ettikleri kişilerin Cennetlik olduklarına bizde şahitlik ederiz. Nebî ﷺ şöyle buyurdu: **'Ebû Bekir Cennet'tedir, Zubeyr Cennet'tedir, Sa'd Cennet'tedir, Sa'îd Cen-**

---

[83] [Ahmed, *Musned* (4/126); Ebû Dâvud (*Sunne* 5[/no: 4607); Tirmizî (no: 2676 -hasen sahih demiştir-); İbn Mâce (*Mukaddime* 6[/no: 42-43]). Elbânî **sahih** demiştir.]

[84] [Ahmed, *Musned* (5/220-221); Ebû Dâvud, (*Sunne* 8[/no: 4646-4647]); Tirmizî (no: 2226 -hadis **hasen**dir demiştir-); Nesâ'î, *Fedâ'ilu's-Sahâbe* (52); Hâkim (3/71, 145 -sahih demiştir ve Zehebî de ona muvafakat etmiştir-); Ahmed, *Musned* (5/220-221) ve *Fedâ'ilu's-Sahâbe* (789-790, 1028) vd. Elbânî, *Mişkât* (no: 3595)'te: 'İsnadı **hasen**dir' demiştir.]

net'tedir, 'Abdurrahmân b. 'Avf Cennet'tedir. Ebû 'Ubeyde b. Cerrâh Cennet'tedir.'[85]

[٨١] وكُلُّ مَنْ شَهِدَ له النبيُّ ﷺ بالجنَّةِ شَهِدْنَا له بها، كقوله: «الحَسَنُ والحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الجَنَّةِ.»، وقولِه لثابِتِ بنِ قَيْسٍ: «إِنَّهُ مِنْ أَهْلِ الجَنَّةِ.»

[81] Aynı zamanda Nebî ﷺ'in Cennetlik olduğuna şahitlik ettiği herkesin Cennetlik olduğuna bizde şahitlik ederiz. Nebî ﷺ'in: **'Hasen ve Huseyn Cennet ehlinin gençlerinin efendileridirler'**[86] ve Sâbit b. Kays hakkındaki: **'O, Cennet ehlindendir'**[87] hadisleri gibi.

---

[85] [Ahmed, *Musned* (1/187-188; 3/231) ve *Fedâ'ilu's-Sahâbe* (87, 90, 225); Ebû Dâvud, (*Sunne* 8[no: 4649-4650]); Tirmizî (no: 3747-3748); İbn Mâce (no: 133); Hâkim (4/440); İbn Ebî 'Âsım, *Sunne* (no: 1428, 1431, 1436) vd. Elbânî, **sahih** demiştir. Bkz. *Sahîhu Câmi'u's-Sagîr* (no: 4010)]

[86] [Tirmizî (no: 3768 -**hasen-sahih** demiştir-); Ahmed, *Musned* (3/166-167); İbn Hibbân (2228 *Mevârid*); Hâkim (3/166-167) vd. Elbânî, **sahih** demiştir. Bkz. *es-Sahîhâ* (no: 796).]

[87] [Buhârî (no: 3613); Müslim (*İmân* 187/no: 119) Enes ﷺ'dan rivayet etmiştir. Yine Müslim (*İmân* 362/no: 212) İbn 'Abbâs ﷺ'dan rivayet etmiştir. Yine Buhârî (no: 6561); Müslim (*İmân* 364/no: 213) Nu'mân b. Beşîr ﷺ'dan rivayet etmiştir.]

Sâbit b. Kays b. Şemmâs el-Ensârî el-Hazrecî ﷺ: Ensâr'ın hatîbiydi (sözcüsüydü). Yemâme Günü şehid olmuştur. Bkz. *el-İsâbe* (Trc. no: 904).

Huseyin b. 'Alî b. Ebî Tâlib el-Kureyşî el-Hâşimî, Ebû 'Abdullah ﷺ: Nebî ﷺ'in şehid torunu, Medine'de doğdu, Nubuvvet evinde büyüdü, Yezîd b. Muaviye'ye biat etmede geride kaldı (biat etmedi). Taraftarları biat etmek üzere onu Kufe'ye davet etti. O da kabul etti. Kâleleri, kadınları, züriyyeti ve seksene yakın adamıyla Mekke'den yola çıktı. O'nunla Yezîd'in ordusu arasında Kerbelâ'da sert bir savaş çıktı ve şehid oldu. Bedeninin ve başının defnedildiği yer hususunda ihtilaf edilmiştir. Ölümü 10 Muharrem Cuma günü H. 61/M. 680 senesinde vuku buldu. Bkz. *el-A'lam* (2/264)

[TEKFİR MESELESİ]

[٨٢] ولا نَجْزِمُ لأحدٍ مِنْ أهلِ القِبْلَةِ بجنَّةٍ ولا نَارٍ إلاَّ مَنْ جَزَمَ لَهُ الرَّسول ﷺ، لَكِنَّا نَرجو للمُحْسِنِ، ونَخَافُ على المُسيءِ.

[82] Rasûlüllâh ﷺ'in kesin olarak ifade ettiği kişiler dışında hiç kimsenin Cennet ehlinden veya Cehennem ehlinden olduğuyla ilgili biz de kesin konuşmayız. Fakat Muhsin (iyilik eden kişi için cennetlik olduğunu) ümit eder, günahkâr olan kişi için de (cehennemlik olduğundan) korkarız.

[٨٣] ولاَ نُكفِّرُ أحدًا مِنْ أهلِ القِبلةِ بذَنْبٍ، ولاَ نُخْرِجُهُ عَنِ الإسلامِ بِعَمَلٍ.

[83] Kıble Ehli'nden hiçbir kimseyi günahı sebebiyle tekfir etmez ve ameli sebebiyle de onu İslâm'dan çıkarmayız.

[٨٤] ونَرَى الحَجَّ والجِهَادَ ماضياً مع طاعَةِ كلِّ إمامٍ بَرًّا كان أو فَاجِرًا، وصلاةُ الجمعةِ خلفَهم جائزةٌ.

[84] İster iyi olsun ister facir olsun her imama itaatle ederek hac ve cihadın ebediyyen devam edeceğini kabul ederiz. Onların arkasında Cuma namazı kılmak câizdir.

[٨٥] قال أنَس ﷺ: قال النبيُّ ﷺ: ‹ ثَلاَثٌ مِنْ أَصْلِ الإِيمَانِ: الكَفّ عن مَنْ قَالَ: لاَ إِلَهَ إِلاّ اللهُ. وَلاَ تُكَفِّرْهُ بِذَنْبٍ، وَلاَ تُخْرِجْهُ مِنَ الإِسْلاَمِ بِعَمَلٍ. وَالْجِهَادُ مَاضٍ مُنْذُ بَعَثَنِي اللهُ ﷻ حتّى يُقَاتِلَ آخِرُ أُمّتِي الدّجّالَ، لاَ يُبْطِلُه جَوْرُ جَائِرٍ وَلاَ عَدْلُ عَادِلٍ، وَالإِيمَانُ بالأَقْدَارِ.› رواه أبو داود.

[85] Enes ﷺ dedi ki: "Nebî ﷺ şöyle buyurdu:

'Üç şey imânın aslındandır. *Lâ ilâhe illâ'llâh* **diyenden el çekmek, onu (***lâ ilâhe illâ'llâh* **diyeni) günhı sebebiyle tekfir etmez, ameli sebebiyle İslâm'dan çıkarmayız. Cihad Yüce Allah'ın beni gönderdiği andan ümmetimin en son ferdinin Deccâl ile savaşacağı zamana kadar süreklidir. Onu (yani cihadı) ne zalim, despot (yöneticinin) zulmü ne de adil (yöneticinin) adaleti iptal edemez. İmân derece derecedir.'"**[88]

Bu hadisi Ebû Dâvud rivayet etmiştir.

---

[88] Ebû Dâvud (*Cihâd* 33[/no: 2532); Ebû 'Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm, *el-İmân* (sy. 47). İsnadında Yezîd b. Ebî Neşbe vardır ve *Tâkrîb*'de geldiği gibi meçhul bir ravidir. Munzirî, *Muhtasaru Suneni Ebî Dâvud*'da (3/380) bundan dolayı zayıflamıştır.] Munâvî, *et-Teysîr*'de şöyle demiştir: 'İsnadında meçhul bir ravi bulunmaktadır.' (1/464-465). Nâsıruddîn el-Elbânî, *el-Mişkât*'ta (no: 59) şöyle demektedir: 'Manası sahih olsa da isnadı zayıftır. İçinde meçhul bir ravi bulunmaktadır.'

[SÜNNET ve CEMAAT'E YAPIŞIP BİD'AT EHLİNİ TERK ETMEK]

[٨٦] ومِنَ السُّنَّةِ تَوَلِّي أصحاب رسولِ اللهِ ﷺ ومحبَّتُهُم، وذِكْرُ محاسِنِهم، والتَّرَحُّمُ عليهم، والاستغفارُ لهم، والكَفُّ عن ذِكْرِ مَساوِئِهِم، ومَا شَجَرَ بَيْنَهُم، واعتِقادُ فَضْلِهِم، ومعرِفةُ سابِقَتِهِم.

[86] Rasûlüllâh ﷺ'in sahâbelerini dost/veli edinmek, onları sevmek, iyiliklerini (güzelliklerini) zikretmek, onlar için rahmet ve bağış dilemek, eşitliklerini ve aralarında meydana gelen şeyleri zikretmekten el çekmek, üstün olduklarına ve önde olduklarına inanmak Sünnet'tendir.

قال الله تعالىٰ: ﴿ وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالإيمان وَلا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلاً لِلَّذِينَ آمَنُوا.﴾ [الحشر: ١٠]

Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *"Onlardan sonra gelmiş olanlar şöyle derler: 'Rabbimiz bizi ve imânda bizi geçmiş olan kardeşlerimizi bağışla. İmân edenlere karşı kalplerimize hiçbir nefret yerleştirme. Ey Rabbimiz! Şüphesiz sen şefkati ve merhameti çok olansın.'"* (Haşr 10)

وقال تعالىٰ: ﴿ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ.﴾ [الفتح: ٢٩]

Yine Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *'Muhammed Allah'ın Rasûlü'dür ve onunla beraber olanlar kafirlere karşı pek şiddetli aralarında pek merhametlidirler.'* (Feth 29)

[٨٧] وقال النبيُّ ﷺ: « لا تَسبّوا أصحابي، فإنّ أحدَكم لو أنفقَ مثلَ أُحُدٍ ذهَباً ما بَلغَ مُدّ أحدِهم ولا نَصيفَه.»

[87] Nebî ﷺ şöyle buyurdu: **'Ashabıma sövmeyin. Şüphesiz şayet sizden biri uhud dağı kadar altın infak etse gene de onlardan birinin bir** *mudd* **veya yarım** *mudd* **(infakının sevabına) ulaşamaz.'**[89]

[٨٨] ومِنَ السُّنّةِ: التَّرَضِّي عَنْ أَزْواجِ رسولِ اللَّهِ ﷺ، أُمَّهاتِ المؤمنينَ، المُطهَّراتِ، المُبَرَّآتِ مِنْ كلِّ سوءٍ، أفضلُهنّ خديجةُ بنتُ خُوَيْلِدٍ وعائشةُ الصّديقةُ بنتُ الصّديقِ التي بَرّأَها اللَّهُ فِي كتابِهِ، زوْجُ النبيِّ ﷺ في الدنيا والآخرةِ، فمَنْ قَذَفَها بما بَرَّأَها اللَّهُ مِنْهُ فَقَدْ كَفَرَ باللَّهِ العظيم.

[88] Rasûlüllâh ﷺ'in hanımları, her türlü kötülükten temiz ve beri olan müminlerin annelerinden razı olmak da Sünnet'tendir. (Müminlerin anneleri) en üstünü Hatice bt. Huveylid[90] ve (Ebû Bekir) Sıddîk'ın kızı Sıddîka olan

---

[89] Buhârî, (*Fedâ'ilu's-Sahâbe* 5 [no: 3673]) ve Müslim, (*Fedâ'ilu's-Sahâbe* [54 no: 2540-2541/]221-222)

[90] **Hatice bt. Huveylid b. Esed b. 'Abdil'uzzâ** رضي الله عنها: Kureyş'tendir. Rasûlüllâh ﷺ'in ilk eşidir. Kadın ve erkeklerden ilk Müslüman olan kişidir. İbrahim b. Mariye رضي الله عنها dışında Rasûlüllâh ﷺ'in tüm çocukları Hatice رضي الله عنها'dandır. Hicretten üç yıl önce M. 620 senesinde Mekkede vefat etmiştir. Bkz. *el-A'lâm* (2/346)

'Â'işe'dir.[91] Yüce Allah onu Kitâbı'nda temize çıkarmıştır.[92] O dünya ve Ahirette Nebî ﷺ'in eşidir. Allah'ın onu temize çıkardığı şey hususunda kim ona iftira atarsa artık o Azîm olan Allah'ı inkar eden bir kafirolur.

[٨٩] ومعاويةُ خالُ المؤمنينَ، وكاتِبُ وحْيِ اللَّهِ، وأحدُ خلفاءِ المسلمينَ ﷺ.

[89] Muaviye,[93] müminlerin gözeticisi ve Allah'ın vahyinin kâtibidir. Müslümanların halifelerinden biridir ﷺ.

[٩٠] ومِنَ السُّنَّةِ: السَّمْعُ والطاعَةُ لأئمةِ المسلمينَ وأُمَرَاءِ المؤمنينَ بَرِّهِمْ وفَاجِرِهِمْ، ما لم يأمروا بمعصيةِ اللَّهِ، فإنَّه لا طاعةَ لأحدٍ في معصيةِ اللَّهِ.

---

[91] **'Â'işe bt. Ebî Bekir es-Sıddîk 'Abdullah b. 'Usmân** ﷺ: Müminlerin annesidir. Müslüman kadınların en fâkihi ve din ve edep hususunda en bilgili olanıdır. Kendisinden 2210 hadis rivayet edilmiştir. H. 58/M. 678 senesinde vefat etmiştir. Bkz. *el-A'lâm* (4/5).

[92] İfk Hadisesi'ne işaret ediyor. Nûr Suresi 11-20. ayetler arasına bkz. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿ وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا سُبْحَانَكَ هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ ﴾

"O iftirayı işittiğinizde şöyle demiş olsaydınız ya: 'Bunu konuşmak bizim için uygun olmaz. Rabbimiz seni her türlü kötülükten tenzih ederiz! Bu büyük bir iftiradır.'" (Nûr 16)

[93] **Muaviye b. Ebî Sufyân Sahr b. Harb b. Umeyye el-Kureyşî, el-Emevî** ﷺ: Şam'da Emevî Devleti'nin kurucusu ve ileri gelen büyük Arap dehalarından biridir. Rasûlüllâh ﷺ onu vahiy katiplerinden kılmıştır. 130 hadisi vardır. Dördü üzerinde Buhârî ve Müslim ittifak etmiş, dört hadisini Buhârî tek başına rivayet ederken beş hadisini de Müslim tek başına rivayet etmiştir. H. 60/M. 680 senesinde Dımaşk'te vefat etmiştir. Bkz. *el-A'lâm* (8/172).

[90] Allah'a isyanı emretmedikçe Müslümanların imamlarına ve iyi de facir de olsa müminlerin emirlerine itaat edip (emirlerini) dinlemek Sünnet'tendir. Çünkü Allah'a isyan noktasında kimseye itaat edilmez.[94]

[٩١] ومَنْ وَلِي الخلافةَ، واجتمعَ عليه النّاسُ ورَضُوا بِهِ، أوْ غلبَهُم بسيْفِهِ حتَى صَارَ خليفة، وسُمِّيَ أميرَ المؤمنينَ، وجبَتْ طاعتُهُ، وحَرُمَتْ مُخَالفَتُهُ والخُروجُ عَلَيهِ وشَقُّ عصَا المسلمينَ.

[91] Kim hilafetle görevlendirilirse ve insanlar üzerinde icma ederse ve ondan razı olursa veya Müslümanlara kılıcıyla galip gelip halife olursa müminlerin emiri olarak isimlendirilir ve ona itaat etmek vacip, ona muhalefet etmek, on kılıçla karşı çıkmak ve Müslümanların cemaatini yarmak haram kılınmıştır.

[٩٢] ومِنَ السُّنَةِ: هُجْرانُ أهْلِ البِدعِ ومُبَايَنَتُهُم وتَرْكُ الجِدَالِ والخُصُومَاتِ في الدّينِ وتَرْكُ النَّظَرِ في كُتُبِ المبتدعةِ والإصْغاءُ إلى كلامِهِم وكلُّ مُحْدَثَةٍ في الدِّينِ بِدْعَةٌ.

[92] Bid'at ehlini terketmek ve onlardan uzaklaşmak, din hususunda cedelleşmeyi ve düşmanlık etmeyi terketmek, bid'atçıların kitaplarına bakmayı ve kelamları-

---

[94] 'Alî ﷺ'dan rivayet olunduğuna göre Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurmuştur:

(لا طاعة في معصية، إنما الطاعة في المعروف.)

'Allah'a isyan hususunda itaat yoktur. İtaat ancak meşru olan emirler hususundadır.'

Buhârî (*Ahbâru'l-Âhâd* 1[/no: 7257]) ve Müslim (*İmâre* 39[/no: 1840]).

nı dinlemeyi terketmek Sünnet'tendir. Din'deki her yenilik bid'attir.

[٩٣] وكلُّ مُتَسَمٍّ بِغَيْرِ الإسلامِ والسُّنَّةِ مبتدعٌ كالرافضةِ والجهميةِ والخوارِجِ والقَدَريَّةِ والمرجئة والمعتزلةِ والكرّامية والكلابية ونَظَائِرِهِم، فَهَذِهِ فِرَقُ الضَّلالِ وطَوَائفُ البِدَعِ أعاذَنَا اللهُ منْها.

[93] İslâm ve Sünnet dışı bir alameti taşıyan her kişi bid'atçidir. Rafizîler,[95] Cehmiyye,[96] Haricîler,[97] Kaderiyye,[98] Murcie,[99] Mu'tezile,[100] Kerrâmiyye,[101] Kelâmiyye,[102] ve ben-

---

[95] **Rafizîler:** Sahâbeyi suçlamayı ve yermeyi caiz gören Şi'a firkalarındandır. Bu şekilde isimlendirildiler. Çünkü başlangıçlarında Zeyd b. 'Alî onları *Şeyhayn*'a (Ebû Bekir ve 'Umer ﷺ'ya) sövmekten menettiğinde ona karşı çıkmışlardı. Mutlak kullanımda Şi'a'ya denilebilir. Bkz: Dâ'iratu'l-Me'ârifi'l-İslâmiyyeti't-Turkiyye, Rafizîler maddesi.

[96] **Cehmiyye:** Cehm b. Safvân'ın (v: H. 128/M. 720) izleyicileridir ki kendisi (Cehm b. Safvân) amellere cebri ve zorlamayı ileri sürmüştür. İstitaatin tümünü inkar etmiştir. Cennet ve Cehennem'in sona erceğini iddia etmiştir. Bkz: *el-Fark Beyne'l-Firak* (221); *el-Milel ve'n-Nihâl* (1/86) ve *Şerhu'l-Mevâkıf* (3/294).

[97] **Haricîler (Havâric):** Harici'nin çoğuludur. Hak imama itaatten çıkıp, ona isyanı ilan edip bir te'vili varken onun yakasına yapışanlardır. Şeriat alimleri onları 'Bugat' (haddi aşanlar) olarak isimlendirmektedirler. Aralarında yirmi firkaya ayrılmışlardır. Bkz: *el-Fark Beyne'l-Firak* (72); *el-Milel ve'n-Nihâl* (1/114) ve *Şerhu'l-Mevâkıf* (3/291).

[98] **Kaderiyye:** Kulların fiillerini kendi kudretlerine isnad edip fiiller hakkındaki kaderi inkar edenlerdir. *Mu'tezile*'den önce ortaya çıkmışlardır. 'Abdulkahir Bagdâdî, *el-Fark Beyne'l-Firak* (sy. 18-20)'de şöyle der: 'Sonra mütaahhirin (son nesil) sahâbe zamanında Ma'bed el-Cuhenî, Gaylân ed-Dımeşkî ve Ca'd b. Dirhem gibi Kaderiyye'nin kader ve istitaat hususunda ki aykırılığı ortaya çıkmıştır. 'Abdullah b. 'Umer, Câbir b. 'Abdillâh, Ebû Hureyre, İbn 'Abbâs, Enes b. Mâlik, 'Abdullâh b. Ebî Evha, 'Ukbe b. 'Amîr el-Cuhenî ve akranları gibi sahâbelerin mütaahhirini onlardan uzak durmuşlardır. (Bu sahâbeler) kendilerinden sonrakilere bu kaderiyyecilere selam vermemeyi, cenazeleri üzerine namaz kılmamalarını ve hastalarını ziyaret etmemeyi vasiyet etmişlerdir.

[99] **Murcie:** İslâmî firkaların büyüklerinden bir firkadır. Böyle isimlendirilmişlerdir. Çünkü bunlar niyet ve i'tikâd sebebiyle ameli *irca'* ediyorlar (yani erteliyorlar)

zerleri gibi. Bunlar sapık fırkalar ve bid'atçı taifelerdir. Allah bizi onalardan korusun.

[٩٤] وأمَّا النِّسْبَةِ إلى إمامٍ في فُروعِ الدِّينِ كالطَّوائِفِ الأرْبَعِ فَلَيْسَ بِمَذْمُومٍ فَإنَّ الاخْتِلافَ في الفُروعِ رَحْمةٌ وَالمخْتَلِفونَ فِيهِ مَحْمُودُونَ في اختلافهم مُثَابُونَ في اجْتِهَادِهِمْ وَاخْتِلافُهُمْ رَحْمَةٌ وَاسِعَةٌ وَاتِّفَاقُهُمْ حُجَّةٌ قاطِعَةٌ.

[94] Din'in *furû'*/tali konularında dört taife gibi bir imama bağlanmaya gelince bu yerilmiş bir şey değildir. Şüphesiz *furû'*/tali konularda ihtilaf rahmettir. *Furû'*/tali konularda ihtilaf edenler ihtilaflarında övülmüş, içtihatla-

---

veya (bu isim onlara): 'İmanla beraber *ma'siyet*/günah, isyan tıpkı küfürle beraber itaatin fayda vermediği gibi zarar vermez' dedikleri için verilmiştir. Onlar umut veriyorlardı. Beş fırkaya ayrılmışlardır. Bkz: *el-Fark Beyne'l-Firak* (202); *el-Milel ve'n-Nihâl* (1/139) ve *Şerhu'l-Mevâkıf* (3/293).

[100] **Mu'tezile:** İslâmî fırkaların büyüklerinden biridir. Bunlar Vâsıl b. 'Atâ' el-Gazzâl'ın (v: H. 131/M. 748) yine kulların fiillerini kendi kudretlerine isnad edip bu konuda ki kaderi inkar edişleri sebebiyle kaderiyye diye de isimlendirilirler. Mu'tezile kendilerini *Ashâbu'l-'Adl ve't-Tevhîd* olarak isimlendirmişlerdi. Aralarında yirmi fırkaya ayrıldılar. Bazısı bazısını küfürle itham etmektedirler. Bkz. *el-Fark Beyne'l-Firâk* (114); *el-Milel ve'n-Nihâl* (1/43) ve *Keşşâfu Istılâhati'l-Funun*, Mu'tezile maddesi.

[101] **Kerramiyye:** Müşebbihe'den bir fırkadır. Ebû 'Abdillâh Muhammed b. Kerrâm'ın (v: H. 255/M. 869) ashâbıdırlar. İbn Kerrâm ashâbını ilahını tecsime (cisimleştirmeye) çağırmıştı. Yine O, ma'budunun haddi ve altından ve arşıyla birleştiği yönden nihayeti olan bir cisim olduğunu iddia etmekteydi. Bkz. *el-Fark Beyne'l-Firâk* (215); *el-Milel ve'n-Nihâl* (1/108) ve *Şerhu'l-Mevâkıf* (3/294).

[102] Sanırım Kelâmiyyin ile Kelâm-ı Nefsi'yi iddia edenleri veya Kilâbiyye kelimesinin bozulmuş halini kastediyor.

rından dolayı ödüllendirilmişlerdir. Onların ihtilafları geniş bir rahmettir.[103] İttifakları ise kesin bir hüccettir.

[٩٥] نَسْأَلُ اللهَ أَنْ يَعْصِمَنا مِنَ الْبِدَعِ وَالْفِتْنَةِ، وَيُحْيِينَا عَلَى الإِسْلامِ وَالسُّنَةِ، وَيَجْعَلَنَا مِمَّنْ يَتَّبِعُ رَسُولَ اللهِ ﷺ فِي الحَيَاةِ، وَيَحْشُرَنَا فِي زُمْرَتِهِ بَعْدَ المَمَاتِ بِرَحْمَتِهِ وَفَضْلِهِ آمِينَ.

---

[103] [Dini konularda asli olsun *furû'* olsun ihtilaf edilmiştir. Bu ihtilaf anında eksik olmayan Kitâb ve Sünnet'te dönmek gereklidir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلاً ﴾

'Ey imân edenler! Allah'a itaat edin, Rasûlü'ne itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de. Eğer (asıl olsun furû' olsun) herhangi bir şeyde ihtilaf edersenız. O ihtilafı -eğer Allah'a ahiret gününe iman etmişseniz- Allah'a ve Rasûlü'ne götürün. Bu sonuç olarak daha hayırlı ve daha güzeldir.' (Nisâ', 59)

Bu ihtilafı Allah'ın Kitâbı ve Rasûlü'nün Sünneti'ne götürmemek ve bu konularda *iftirak*/ayrılıp parçalanmaya gitmek caiz değildir. Nu'mân b. Beşîr ﷺ'dan: "Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurdu:

(الجماعة رحمة والفرقة عذاب.)

'Cemâat rahmet, fırka (ayrılık) ise azaptır.'"

Rasûlüllâh ﷺ'e nispet edilen: **'Ümmetimin ihtilafı rahmettir'** rivayeti hakkında hadisçiler onun senedinin olmadığını bildirmişlerdir. Bkz. *es-Silsiletu'l-Ahâdîsi'd-Daîfa ve'l-Mevzûa*, (no: 58-59 ve 61). Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿ وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلاَ يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ. إِلاَّ مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْلأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ. ﴾

'Eğer Rabbin dileseydi insanları tek bir ümmet yapar. Fakat onlar ihtilafa düşmeye devam edecekler. Ancak Rabbinin merhamet ettikleri müstesnadır.' (Hûd, 11/118-119)

Eğer Rabbinin merhamet ettikleri ihtilaf etmiyorsa ihtilaf nasıl olur da rahmet olur?]

[95] Yüce Allah'tan bizleri bid'at ve fitnelerden korumasını, bizleri İslâm ve Sünnet üzere yaşatmasını, hayatta Rasûlülláh ﷺ'e uyanlardan kılmasını ve ölümden sonra da rahmetiyle ve lutfuyla onun zümresi içerisinde haşretmesini dileriz. *Âmîn.*

وَهَذَا آخِرُ الْمُعْتَقَدِ. وَالحَمْدُ لِلَّهِ وَحدهُ، وَصلَّى اللهُ علىَ سَيِّدنَا مُحمدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ تَسْلِيمًا.

İşte bu itikad edilen hususların sonudur. Hamd tek olan Allah'ındır. Allah'ın salât ve selâm'ı efendimiz Muhammed ve âlinin ve ashâbının üzerine olsun.

KAYNAKLAR

1- *İthâfu's Sa'de'l Muttekîn bi-şerhi Esrâri İhyâ'i 'Ulumi'd-Dîn*: Ebû'l-Feyz Muhammed b. Muhammed Murteza ez-Zebidî. 11 cilt Dâru'l-İhyâ'i Turâsi'l-'Arabî, (Beyrut / Tarihsiz)

2- *Usdu'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*: 'İzzuddîn Ebû'l-Hasen b. 'Alî b. Muhammed b. 'Abdilkerîm el-Cevzî, (İbnu'l-Esîr). 3 cilt, (Kahire / H. 1286)

3- *el-Esmâ' ve's-Sıfât*: Ebû Bekir Ahmed b. Hasen b. 'Alî el-Beyhakî (v: H. 458) (Kahire / 1358)

4- *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*: Şihabuddîn Ahmed b. 'Alî b. Muhammed İbn Hacer el-'Askalânî (v: H. 852) 4 cilt, (Kahire / 1939)

5- *el-A'lâm Kamusu Teracîm...*: Hayruddîn Ziriklî, 10 cilt, Kustatumas ve Ortakları Matbaası (1954-1959)

6- *et-Tasrîh bi-ma Tevatera fî Nuzûli'l-Mesîh*: Muhammed Enverşah b. Mu'zamşah el-Keşmirî (v: 1933) (Halep / 1939)

7- *et-Tenbîh ve'r-Red 'alâ Ehli'l-Ehvâ ve'l-Bida'*: Ebû'l Hasen Muhammed b. Ahmed b. 'Abdirrahmân el-Malâtî el-'Askalânî eş-Şâfi'î (v: H. 377) Mektebu'l Me'arif, (Beyrut / 1968)

8- *et-Teysîr bi-Şerhi'l Câmi'i's-Sagîr*: Muhammed 'Abdurra'ûf b. Tacu'l-'Arifîn el-Munâvî (v: H. 1031) 2 cilt (Kahire / H. 1286)

9- *Halku Ef'âli'l-'İbâd*: Ebû 'Abdillâh Muhammed b. İsmâ'îl b. İbrahim el-Buhârî (v: H. 256) 'Alî Sâmi en-Neşşâr ve 'Ammâr Cuma'i et-Tâlibî tahkikiyle, (İskenderiyye / 1971)

10- *Zemmu't-Te'vil*: İbn Kudâme, Kahire / H. 1351

11- *Silsiletu'l-Ahadîsi'd-Da'îfa ve'l-Mevdu'a...*: Muhammed Nâsıruddîn el-Elbânî, birinci cild Mektebetu'l İslâmî, (?, H. 1384)

12- *Sunenu İbn Mâce*: Ebû 'Abdillâh Muhammed b. Yezîd, İbn Mâce el-Kazvinî (v: H. 273) 2 cilt, Muhammed Fu'ad 'Abdulbâki Tahkiki, (Kahire / 1952-1953)

13- *Sunenu Ebî Dâvud*: Ebû Dâvud Suleymân b. Eş'âs el-Ezdî es-Sicistânî (v: H. 275) 2 cilt, (Kahire / 1952)

14- *Sunenu't-Tirmizî*: Ebû 'Îsâ Muhammed b. 'Îsâ b. Sevrâ et-Tirmizî (v: H. 279) 5 cild, (Kahire / 1937)

15- *Sûnenu'n-Nesâ'î, el-Mucteba*: Ebû 'Abdirrahmân Ahmed b. 'Alî b. Şu'ayb (v: H. 303) 8 cilt, (Kahire / 1964)

16- *es-Seyfu's-Sakîl fî Reddi 'alâ İbni'z-Zefîl*: Ebû'l-Hasen Takiyyuddîn 'Alî b. 'Abdilkâfî es-Subkî (v: H. 756) (Kahire / 1937)

17- *Şerhu Cami'i's-Sagîr*: et-Teysîr

18- *Şerhu'l-Mevâkıf*: Seyyid Şerif 'Alî b. Muhammed el-Curcânî (v: H. 816) 3 cilt (İstanbul / H. 1321)

19- *Sahîhu'l-Buhârî* (*el-Buhârî, el-Câmi'u's-Sahîh*): Ebû 'Abdillâh Muhammed b. İsmâ'îl. b. İbrahîm el-Buhârî (v: H. 256) 8 cilt (İstanbul / H. 1315)

20- *Sahîhu Muslim*: Ebû'l-Huseyn Müslim b. el-Haccâc b. Muslim el-Kuşeyrî (v: H. 261) 5 cilt, Muhammed Fu'ad 'Abdulbâkî tahkiki (Kahire / H. 1374-75)

21- *es-Savâ'iku'l-Muharrika fî Reddi 'alâ Ehli'l-Bid'a ve'z-Zındıka*: Ebu'l-'Abbâs Ahmed b. Muhammed b. 'Alî b. Hacer (v: H. 974) (Kahire / 1965)

22- *Tabakâtu'l-Hanâbile*: Kâdî Ebû'l-Huseyn Muhammed b. Ebî Ya'lâ (v: H. 526) 2 cilt, (Kahire / 1952)

23- *el-Fark beyne'l-Firak*: Ebû Mansûr 'Abdulkâhir b. Tâhir b. Muhammed el-Bagdâdî (v: H. 429) Neşr: Muhammed Muhyiddîn 'Abdulhamîd, (Kahire / Tarihsiz)

24- *Keşşâfu Istılahâti'l-Funûn*: Muhammed A'lâ b. 'Alî, İbnu'l-Kâdî et-Tahânevî (v: H. 1158) 3 cilt, (Kalkuta / 1867)

25- *Keşfu'l-Hafâ' ve Muzîlu'l-İlbâs ammâ İştehera mine'l-Ahâdîs 'alâ Elsineti'n-Nâs*: İsmâ'îl b. Muhammed el-Aclûnî el-Cerrâhî (v: H. 1162) 2 cilt (Kahire / H. 1351)

26- *Murucu'z-Zeheb ve Me'adinu'l-Cevher*: Ebû'l Hasen 'Alî b. Huseyn b. 'Alî el-Mes'ûdî (v: H. 346) 4 cilt, Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd tahkiki (Kahire / 1964)

27- *Musnedu Ahmed b. Hanbel, el-Musned*: Ebû 'Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel (v: H. 241) 6 cilt, (Kahire / H. 1313)

28- *Mişkâtu'l-Mesâbih*: Veyyuddîn Muhammed b. 'Abdillah el-Hatîb et- Tebrizî (v: H. 737) 3 cilt. Neşr: Muhammed Nâsıruddîn el-Elbânî, (Dımaşk / 1961-62)

29- *Miftâhu Kunuzi's-Sunne*: Wensinek A. J. tertibi Arapça'ya Nakleden: Muhammed Fu'ad 'Abdulbâkî (Kahire / 1934)

30- *el-Mekâsıdu'l-Hasene fi Beyâni Kesîri'm-mine'l-Ahâdisi'l-Muştehirâ 'alâ'l-Elsine*: Şemsuddîn Muhammed b. 'Abdirrahmân es-Sehâvî (v: H. 902) (Kahire / 1956)

31- *el-Mile'l ve'n-Nihâl*: Muhammed b. 'Abdilkerîm eş-Şehristânî (v: H. 548) 2 cilt, Muhammed Seyyid Keylânî tahkiki (Kahire / 1961)

32- *Hediyyetu'l-'Ârifin Esmâ'u'l-Muellifin ve Âsâru'l Musannifin*: İsmâ'îl Paşa b. Muhammed Emîn el-Bagdâdî (v: 1920) 2 cilt (İstanbul / 1951-55)

İÇİNDEKİLER

Hutbetu'l-Hâce 5

İbn Kudâme 7

Lum'atu'l-İ'tikâd 9

Yüce Allah'ın Sıfatlarına İmân 13

Yüce Allah'ın Sıfatları
Hakkında Selef Alimlerinin Sözleri 15

Müteşabihler Hususunda
Selef'in ve Halef İmâmlarının Yolu 18

Sünnet'e Teşvik ve Bid'Attan Sakındırmak 18

Sıfatlar Konusunda Vârid Olmuş Ayet ve Hadisler 24

Sıfatlara Dair Bazı Hadisler 26

A-) Allah'ın Kelam Sıfatı 32

B-) Kur'ân Allah'ın Kelâmı'dır 36

C-) *Ru'yetu'llâh*: Allah'ın Ahirette Görülmesi 44

D-) İrâde ve Kader 46

E-) İmân'ın Tarifi 52

F-) İnânmamız Gerken Şeyler
Rasûlüllâh ﷺ'in Haber
Verdiği Her Şeye İmân Ederiz 55

Ahiret Hallerine İmân 60

Fasıl: Nebî ﷺ ve Sahâbelerinin ﷺ Hukuku 67

Sahâbelerin ﷺ Fazileti 70

Tekfir Meselesi 76

Sünnet ve Cemaate
Yapışıp Bid'at Ehlini Terk Etmek 78

Kaynaklar 86

İçindekiler 90

EY İNSANLAR SERİSİ

İtikâd Parıltıları

İbn Kudâme

Rahman'ın sıfatları hakkında Kur'ân'da gelmiş olan ve Peygamber'den sahih olarak gelmiş her şeye iman etmek, teslim ve kabulle karşılamak red, te'vîl ve temsîl yoluyla ona karşı koymayı terketmek vaciptir. Bunlardan (bu sıfatlardan) müteşabih olanları lafzen ispat edip zahir manasına karşı koymayı terketmek gerekir. Allah'ın apaçık kitabında övdüğü ilimde râsih olanların yoluna uyarak onun (müteşabihatın) manasının hakikatini Allah'a bırakınız. Rivayetlerin sıhhatinin sorumluluğunu ise ravilerine yükleriz.

"...İlimde Râsih olanlar ise şöyle derler: 'Onlara imân ettik hepsi Rabbimizin katındandır'..." (Âl-i 'İmrân 3/7)

MERCAN KİTAP
Kemalpaşa Mah. Namık Kemal Cd.
6. Sk. No:25 Bağcılar / İST.

9 789944 742870

www.mercankitap.com